

פרשת בהעלותך	
<p>פרק ה (א) וַיְדַבֵּר יְקֹנֵק אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהֵעֲלִיתָ אֶת־הַנִּזְרֹת אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יֵאָדְרוּ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת: (ג) וַיַּעַשׂ בֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ הָעֶלְיָה נִרְתְּיָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנֵק אֶת־מֹשֶׁה: (ד) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּזְבֵּחַ מִקְשָׁה זָהָב עֲדֵי־יָרֵכָה עֲדֵי־פְרָחָה מִקְשָׁה הוּא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְקֹנֵק אֶת־מֹשֶׁה בֵּן עֵשָׂה אֶת־הַמִּזְבֵּחַ: פ (ה) וַיְדַבֵּר יְקֹנֵק אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ו) קַח אֶת־הַלְלוֹיִם מִתּוֹךְ</p>	<p>(ב)בהעלתך. למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות¹: בהעלתך. על שם שהלהב עולה כתיב בהדלקתן לשון עלייה, שצריך להדליק עד שתהא השלהבת</p>

¹ עי' במדבר רבה (פרשה טו סי' ג): בהעלותך את הנרות את מוצא י"ב שבטים שהקריבו קרבנות לחנוכת המזבח ושבט לוי לא הקריב כלום והיו מצירין ואומרים למה רחקנו מהקריב לחנוכת המזבח משל למלך שעשה סעודה והיה קורא אומניות היה אוהב אחד שאוהבו יותר מדאי לא קרא אותו עמהן היה מצר לומר שמא יש בלבו של מלך עלי כלום שלא זמנני בכל סעודות האלו כיון שעברו אותן ימי סעודה קרא אותו אוהב אמר לו לכל בני המדינה עשיתי סעודה ולך לעצמך אני עושה סעודה למה שאת אוהבי כך מלך ממ"ה הקב"ה את מוצא י"ב שבטים הקריבו לחנוכת המזבח וקבלן הקב"ה שנא' קח מאתם ושבטו של לוי לא הקריבו כיון שעבר חנוכת המזבח אמר הקב"ה לאהרן ולבניו כל השבטים עשו חנוכה ושבטך לא עשה לכך דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך ואח"כ קח את הלויים, ע"כ. ועי' לעיל הערה **Error! Bookmark not defined.**

וכן עי' תנחומא (בהעלותך סי' ג): בהעלותך את הנרות. אתה מוצא שנים עשר שבטים שהקריבו קרבנות לחנוכת המזבח לא הקריב שבט לוי כלום והיו מצירים ואומרים למה רחקנו מהקריבה לחנוכת המזבח, מלה"ד, למלך שעשה סעודה והיה קורא בכל יום אומניות היה לו אוהב אחד שהיה אוהב יותר מדאי לא קרא אותו עמהם והיה מיצר לומר שמא יש בלבו של מלך עלי כלום לפיכך לא זמנני מכל הסעודות האלו כיון שעברו כל ימי הסעודה קרא לאותו אוהב ואמר לכל בני המדינה עשיתי סעודה ולך לעצמך אני עושה סעודה אחת בלבד יחידה לומר שאוהבי אתה כך המלך זה ממ"ה הקב"ה את מוצא י"ב שבטים הקריבו לחנוכת המזבח וקבלן הקב"ה, שנאמר קח מאתם ושבטו של לוי לא הקריבו כיון שעברה חנוכת המזבח א"ל הקב"ה לאהרן ולבניו כל השבטים עשו לעצמם חנוכה ואתם לעצמכם עשו חנוכה לכך נאמר דבר אל אהרן ואל בניו בהעלותך ואח"כ קח את הלויים. (וכן שם פרק ה') בהעלותך מה כתיב למעלה מן הענין ויהי ביום כלות משה ויקריבו הנשיאים (במדבר ז) ואחר כך דבר אל אהרן בהעלותך זה שאמר הכתוב יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו (תהלים לד) את מוצא למעלה י"א שבטים הקריבו ושבט לוי לא הקריב ושבט אפרים וכל הנשיאים הקריבו חוץ מנשיאו של לוי ומי היה נשיא לוי זה אהרן שנאמר (במדבר יז) ואת שם אהרן תכתב על מטה לוי ואהרן לא הקריב עם הנשיאים והיה אומר אוי לי שמא בשבילי אינו מקובל שבט לוי א"ל הקב"ה למשה לך אמור לאהרן אל תתירא לגדולה מזו אתה מתוקן לכך נאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך הקרבנות כל זמן שבהמ"ק קיים הן נוהגין אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם.

ועי' במדבר רבה (פרשה טו סי' ו): מה כתיב למעלה מן הענין שנא' (במדבר ז) ויהי ביום כלות משה ויקריבו נשיאי ישראל ואחר כך דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות. זה שאמר הכתוב (תהלים לד) יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו את מוצא למעלה י"א שבטים הקריבו ושבט אפרים הקריב וכל הנשיאים הקריבו חוץ מנשיאו של לוי ומי היה נשיאו של לוי זה אהרן שנאמר (במדבר יז) ואת שם אהרן תכתב על מטה לוי ואהרן לא הקריב עם הנשיאים והיה אומר אוי לי שמא בשבילי אין הקב"ה מקבל שבטו של לוי אמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לאהרן אל תתירא לגדולה מזו אתה מתוקן לכך נאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות הקרבנות כל זמן שבהמ"ק קיים הם נוהגים אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם.

<p>בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִתְהַרְתְּ אִתָּם: (ז) וְכֹה־תַעֲשֶׂה לָהֶם לְמִתְהַרְתְּ הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאת וְהֶעֱבִירוּ תֵעָר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וּכְבָסוּ בְגָדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: (ח) וְלָקְחוּ פָר בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בָּלוּלָה בְשֶׁמֶן וּפְרֹשֶׁי שְׁנַי בֶּן־בָּקָר תִּקַּח לְחֲטָאת: (ט) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֱהֹל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְקוֹק וּסְמְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם: (יא) וְהִנִּיף אֹהֶרֶן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְקוֹק מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת יְקוֹק: (יב) וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וַעֲשֶׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לִיקְוֹק לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם: (יג) וְהֶעֱמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶרֶן וּלְפָנֵי בְנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִיקְוֹק: (יד) וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:</p>	<p>עולה מאליה². ועוד דרשו רבותינו מכאן, שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב³: אל מול פני המנורה. אל מול נר האמצעי, שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה: יאירו שבעת הנרות. (ששה) שעל ששת הקנים, שלשת המזרחיים פונים למול האמצעי הפתילות שבהן, וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי⁴, ולמה, כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך⁵: (ג) ויעש כן אהרן. להגיד שבחו של אהרן שלא שנה⁶: (ד) וזה מעשה המנרה. שהראהו הקב"ה באצבע לפי שנתקשה בה, לכך נאמר וזה⁷: מקשה. בטד"ץ בלע"ז לשון דא לדא נקשן (דניאל ה' ו'), עֲשֶׂת של ככר זהב היתה, ומקיש בקורנס וחותרך בכשיל לפשט איבריה כתקונן, ולא נעשית איברים איברים על ידי חבור⁸: עד ירכה עד פרח. ירכה היא השידה שעל הרגלים, חלול כדרך מנורות כסף שלפני השרים: עד ירכה עד פרח. כלומר גופה של מנורה כולה וכל התלוי בה: עד ירכה. שהוא אבר גדול: עד פרח. שהוא מעשה דק שבה, הכל מקשה⁹, ודרך עד (לשמש) [משמש] בלשון זה, כמו מגדיש ועד קמה ועד כרם זית (שופטים טו ה'): כמראה אשר הראה וגו'. כתבנית אשר הראהו בהר, כמו שנאמר וראה ועשה בתבניתם וגו' (שמות כה מ'): כן עשה את המנרה. מי שעשאה. ומדרש אגדה על ידי הקב"ה</p>
---	---

² ע"י שבת (כא ע"א): תני רמי בר חמא פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן במקדש משום שנאמר להעלות נר תמיד הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאיליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר.

³ ע"י תמיד דף (ל ע"ב): ואבן היתה לפני המנורה ובה ג' מעלות שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות. וע"י ספרי (סי"ב) העלה (את) נרותיה, עשה לה מעלה. מכאן אמרו, אבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות שעליהן הכהן עומד ומטיב את הנרות שם הניח את הכוז על מעלה שניה ויצא.

⁴ ע"י מנחות (צח ע"ב): תניא אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות מלמד שהיו מצרדין פניהם כלפי נר אמצעי. אמר רבי נתן, מכאן שאמצעי משובח.

⁵ ע"י במדבר רבה (פט"ו סי' ז): אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות שלא תהיו מבזין על המנורה הוי (זכריה ד) כי מי בז ליום קטנותו ושמחו וראו את האבן הבדיל ביד זורובבל שבעה אלה אלה זו המנורה שבעה אלו שבעת הנרות כנגד ז' כוכבים שמשוטטין בכל הארץ כך הם חביבין שלא תהיו מבזין עליהן, לכך נאמר אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, שלא יטעה אותך יצרן לומר שהוא צריך אורה.

⁶ ע"י ספרי בהעלותך (סי"ב): ויעש כן אהרן להודיע שבחו של אהרן שכשם שאמר לו משה כן עשה המנורה.

⁷ ע"י במדבר רבה (פט"ו סי' ד): בהעלותך. את מוצא שנתקשה משה במעשה המנורה יותר מכל כלי המשכן עד שהראהו הקב"ה באצבע וכן בפרסות בהמה טמאה וטהורה שנא' (ויקרא יא) זאת החיה אשר תאכלו, את זה לא תאכלו, הראהו באצבע. וכן בירח, החדש הזה לכם, וכן במנורה (במדבר ח) וזה מעשה המנורה.

⁸ ע"י דברי רבינו (שמות כה לא ד"ה מקשה), שמביא מקורו מהתרגום שם וכאן.

⁹ ע"י ספרי בהעלותך (סי"ג): עד ירכה עד פרח. אין לי אלא ירכה ופרחה גביעיה כפתוריה ופרחיה מנין ת"ל (שמות כה) ועשית מנורת. או יעשה איברים איברים ת"ל שם ממנה יהיו.

	<p>נעשית מאליה¹⁰: (ו)קח את הלויים. קחם בדברים, אשריכם שתזכו להיות שמשים למקום¹¹: (ז)הזה עליהם מי חטאת. של אפר הפרה, מפני טמאי מתים שבהם¹²: והעבירו תער. מצאתי בדברי רבי משה הדרשן, לפי שנתנו כפרה על הבכורות שעבדו עבודת אלילים, והיא קרויה זבחי מתים, והמצורע קרוי מת, הזקיקם תגלחת כמצורעים: (ח)ולקחו פר בן בקר. והוא עולה, כמו שכתוב ועשה את האחד עולה, והוא קרבן צבור בעבודה זרה: ופר שני. מה תלמוד לומר שני, לומר לך מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת (ע"כ דברי ר"מ), ובזו יש סמך לדבריו בתורת כהנים (ויקרא חובה פ"ב ס"ג ג'¹³, ואומר אני, שהוראת שעה היתה, ששעיר היה להם להביא לחטאת עבודה זרה עם פר העולה: (ט)והקהלת את כל עדת. לפי [(שעבודת קדש הקדשים)] שהלויים נתונים קרבן כפרה תחתיהם, יבואו ויעמדו על קרבנם ויסמכו את ידיהם עליהם: (יא)והניף אהרן את הלויים. כדרך שאשם מצורע טעון תנופה חי. שלש תנופות נאמרו בפרשה זו, הראשונה לבני קהת, לכך נאמר בם והיו לעבוד את עבודת ה', לפי שעבודת קדש הקדשים עליהם הארון והשלחן וגו'. השניה לבני גרשון, לכך נאמר בם תנופה לה', שאף עליהם היתה עבודת הקודש יריעות (וקרשים צ"ל וקרסים דאלו קרשים ביד משא בני מררי) [וקרסים] הנראות בבית קדש הקדשים, והשלישית לבני מררי:</p>
<p>שני (טו) וְאֶחָרֵיכֶן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לְעִבְדֹת אֶת־אֱהֹל מוֹעֵד וּמִתְהַרְתֶּם אִתָּם וְהִנַּפְתֶּם אִתָּם הַתְּנוּפָה: (טז)</p>	<p>(טז)נתנים נתנים. נתונים למשא נתונים לשיר [נתנים נתנים ד?תן מסירין יהיבין</p>

¹⁰ ע"י תנחומא בהעלותך (סי' ד): וכיון שנתקשה לו, א"ל הקדוש ברוך הוא משה טול ככר זהב והשליכהו לאור והוציא אוהו ומעצמה נעשית, שנאמר ירכה וקנה גביעיה כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו (שמות כ"ה ל"א), היה מכה בפטיש ומעצמה נעשית, לכך נאמר מקשה תיעשה, יו"ד מלא, ולא כתיב תעשה, כלומר מעצמה תיעשה. מה עשה משה, נטל ככר זהב והשליכה לאור, ואמר משה רבש"ע הרי הככר נשלך בתוך האש, כשם שאתה רוצה תיעשה לפניך, מיד יצאה המנורה עשויה כתקונה, לכך כתיב כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה (במדבר ח ד), עשה משה אין כתיב כאן, אלא עשה סתם, ומי עשאה הקדוש ברוך הוא.

¹¹ ע"י ספרי בהעלותך (סי' לד): ולקחתם אותם אל אהל מועד. אמר לו קחם בדברים תחילה אמור להם דברי שבח אשריכם שנתמניתם וחוזר ואומר להם דברי פגם היו יודעים שסורחנים וסורבנים הם על מנת כן תהו מקבלים עליכם שיהיו מקללים אתכם וסוקלים אתכם באבנים מה שהתנתי עמך התנה עמהם.

¹² ע"י במדבר רבה (פי"ב ס" טו): הקמותיו בר"ח ניסן הוקם המשכן בשני נשרפה פרה אדומה בשלישי היזה ממנה על הלויים כמה דתימא (במדבר ח) הזה עליהם מי חטאת ותחת הזיה שניה שהיו צריכין הלויים להזות מפני שהיו כולם טמאי מתים במה שהרגו בעובדי העגל כמה דתימא (שמות לב) והרגו איש את אחיו וגו'.

¹³ ז"ל: רבי שמעון אומר מה תלמוד לומר ופר שני בן בקר תקח לחטאת אם ללמד שהן שנים והלא כבר נאמר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לה' אם כן למה נאמר ופר שני תקח לחטאת שיכול שתהא נאכלת חטאת זו תלמוד לומר ופר שני, שני לעולה, מה עולה לא נאכלת אף חטאת זו לא נאכלת.

<p>כִּי נִתְּנִים נִתְּנִים הָמָּה לִּי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטוֹרָתְךָ כְּלֵי־רַחֵם בְּכוֹר כָּל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי: (יז) כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדְם וּבְבִהֶמָּה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַקְּדָשְׁתִּי אֹתָם לִי: (יח) וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יט) וְאֶתְּנָה אֶת־הַלְוִיִּם נִתְּנִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶהֱל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל זָנוּף בְּנִשְׁתַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקְּדָשׁ: (כ) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוּיִם כְּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְקוֹק אֶת־מֹשֶׁה לְלוּיִם בֶּן־עֵשׂוֹ לְהֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כא) וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיִּכְבְּסוּ בְּגָדֵיהֶם וַיִּנָּף אַהֲרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְקוֹק וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן לְטַהֲרֵם: (כב) וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַתְךָ בְּאֶהֱל מוֹעֵד לִפְנֵי אַהֲרֹן וּלְפָנָי בְּנֵי בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְקוֹק אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם בֶּן עֵשׂוֹ לְהֵם: ס (כג) וַיְדַבֵּר יְקוֹק אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כד) זֹאת אֲשֶׁר לְלוּיִם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יָבוֹא לְצִבָּא צִבָּא בְּעֲבֹדַת אֶהֱל מוֹעֵד: (כה) וּמִבֶּן חָמֵשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצִּבָּא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד: (כו) וְיָשְׁרַת אֶת־אֲחִיו בְּאֶהֱל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת וְעֲבֹדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוּיִם בְּמִשְׁמֶרֶתָם: פ</p>	<p>נתנים נתני' של גבוה, אפרשא מפרשין, בבבלי, מפרשין כמו מפרשין בארמית]: פטרת. פתיחת: (יז)כי לי כל בכור. שלי היו הבכורות בקו הדין, שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים ולקחתי אותם לי עד שטעו בעגל, ועכשיו ואקח את הלויים¹⁴: (יט)ואתנה וגו'. חמשה פעמים נאמר בני ישראל במקרא זה, להודיע חבתן (שנכפלו) [שתוכף] אזכרותיהן במקרא אחד כמנין חמשה חומשי תורה, וכך ראיתי בב"ר¹⁵: ולא יהיה בבני ישראל נגף. שלא יצטרכו לגשת אל הקדש, שאם יגשו יהיה נגף: (כ)ויעש משה ואהרן וכל עדת וגו'. משה העמידן, ואהרן הניפם, וישראל סמכו את ידיהם: (כב)כאשר צוה ה' וגו' כן עשו. להגיד שבח העושים והנעשה בהם, שאחד מהם לא עָבַד¹⁶: (כד)(זאת אשר ללויים. שנים פוסלין בהם, ואין המומין פוסלין בהם¹⁷): מבן חמש ועשרים. ובמקום אחר אומר מבן שלשים שנה (במדבר ד ג), הא כיצד, מבן כ"ה בא ללמוד הלכות עבודה, ולומד חמש שנים ובן שלשים עובד, מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו בחמש שנים ששוב אינו רואה¹⁸: (כה)ולא יעבד עוד. עבודת משא בכתף, אבל חוזר הוא לנעילת שערים לשיר ולטעון עגלות, וזהו ושרת את אחיו עם אחוהי כתרגומו¹⁹: (כו)לשמר משמרת. לחנות סביב לאהל, ולהקים ולהוריד בשעת המסעות:</p>
<p>פרק ט שלישי (א) וַיְדַבֵּר יְקוֹק אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר־סִינַי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר: (ב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־</p>	<p>(א)בחדש הראשון. פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר, למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה, ולמה לא פתח בזו, מפני שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא</p>

¹⁴ עי' במדבר רבה (פרשה ג סי' ה): תחת כל בכור פטר רחם בבני ישראל בתחלה היתה העבודה בבכורות, ולפי שקלקלו בעגל זכו לויים על שלא טעו בעגל, ליכנס תחתיהם. כי לי כל בכור וגו' כמה דתימא קדש לי כל בכור וגו' לי יהיו אני ה'.

¹⁵ עי' ויקרא רבה (פ"ב סי' ד) אמר רבי יודן בא וראה כמה חיבב הקב"ה את ישראל שמזכירן חמשה פעמים בפסוק אחד שנאמר (במדבר ח) ואתנה את הלויים נתונים וגו'.

¹⁶ עי' מכילתא (בא סי' יב), כאשר צוה ה'. להודיעך שבחן שכשם שאמרו להם משה ואהרן כן עשו. דבר אחר מה ת"ל כן אלא אף משה ואהרן עשו כן.

¹⁷ עי' חולין (כד ע"א): ת"ר, זאת אשר ללויים מה ת"ל לפי שנאמר ומבן חמשים שנה ישוב למדנו ללויים שהשנים פוסלין בהם יכול מומין פוסלין בהם ודין הוא ומה כהנים שאין השנים פוסלין בהן מומין פוסלין בהן לויים שהשנים פוסלין בהם אינו דין שיהו מומין פוסלין בהם, ת"ל זאת אשר ללויים זאת ללויים ואין אחרת ללויים.

¹⁸ עי' שם: כתוב אחד אומר מבן חמש ועשרים שנה ומעלה וכתוב אחד אומר מבן שלשים אי אפשר לומר שלשים שכבר נאמר כ"ה ואי אפשר לומר כ"ה שכבר נאמר שלשים הא כיצד, כ"ה ללמוד ושלשים לעבודה. מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו ה' שנים שוב אינו רואה.

¹⁹ עי' ספרי בהעלותך (סי' ה): חמשים שנה ישוב. שומע אני מכל עבודה במשמע תלמוד לומר ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו באהל מועד. מלמד שחוזר לנעילת שערים ולעבודת בני גרשום.

<p>יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ: (ג) בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעֲרֵבִים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמֹעֲדוֹ כְּכֹל־חֻקֹּתָיו וְכְכֹל־מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: (ד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח: (ה) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרֵבִים בְּמִדְבַר סִינַי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹוֹק אֶת־ מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ו) וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טָמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־ יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לְפָנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֹהֲרֹן בַּיּוֹם הַהוּא: (ז) וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלֵינוּ אֲנַחְנוּ טָמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקְרִיב אֶת־קָרְבָּן יְקֹוֹק בְּמֹעֲדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מִה־יְצִוָּה יְקֹוֹק לָכֶם: פ (ט) וַיְדַבֵּר יְקֹוֹק אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְהִי־הוּא טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוֹ בְדַרְדָּר רַחֲקָה לָכֶם אוֹ לְדַרְתֵּיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לְיָקֹוֹק: (יא) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְחִים יֹאכְלֶהוּ: (יב) לֹא־יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עֵד־בְּקָר וְעֵצִים לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ כְּכֹל־חֻקֵּי הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: (יג)</p>	<p>פסח זה בלבד²⁰: (ב)במועדו. אף בשבת, (במועדו), אף בטומאה²¹: (ג)ככל חקתיו. אלו מצות שבגופו, שה, תמים, זכר, בן שנה (ספרי סי' ז): וככל משפטיו. אלו מצות שעל גופו ממקום אחר, (כגון) [לשבעת ימים למצה, ולביעור חמץ²², (ס"א, מצות שבגופו, שה תמים זכר בן שנה. שעל גופו, צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו. שחוץ לגופו, מצה וביעור חמץ): (ד)וידבר משה וגו'. מה תלמוד לומר, והלא כבר נאמר וידבר משה את מועדי ה' (ויקרא כג מד), אלא כששמע פרשת מועדים מסיני אמר להם, וחזר והזהירם בשעת מעשה²³: (ו)לפני משה ולפני אהרן. כששניהם יושבין בבית המדרש באו ושאלום, ולא יתכן לומר זה אחר זה, שאם משה לא היה יודע, אהרן מניין לו²⁴: (ז)למה נגרע. אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה, אמרו לו יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים ויאכל הבשר (לטמאים) [לטהורים], אמר להם עמדו ואשמעה, כתלמיד המובטח לשמוע מפי רבו, אשרי ילוד אשה שכך מובטח, שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר [עמו] (עם ה)שכינה. וראויה היתה פרשה זו להאמר על ידי משה כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן, שמגלגלין זכות על ידי זכאי²⁵: (י)או בדרך רחקה. נקוד עליו, לומר, לא שרחוקה ודאי אלא שהיה חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטה²⁶.</p>
--	--

²⁰ עי' ספרי בהעלותך (סי' ו): וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר. בגנות ישראל הכתוב מדבר שהיה להם אחד עשר חודש שהיו חונים לפני הר סיני ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה. שבתחילת הספר הוא אומר (במדבר א) וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד וכאן הוא אומר בחודש הראשון ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה.

²¹ עי' פסחים (עז ע"א): תנו רבנן וידבר משה את מועדי ה'. מה תלמוד לומר, לפי שלא למדנו אלא לתמיד ופסח שנאמר בהו במועדו במועדו ואפילו בשבת במועדו ואפילו בטומאה.

²² עי' ספרי (סי' ז): וככל משפטיו. אלו מצות שעל גופו לשבעה ולמצה ולביעור חמץ.

²³ עי' שם (סי' ח): וידבר משה אל בני ישראל לעשות הפסח. למה נאמר לפי שהוא אומר (ויקרא כג) וידבר משה את מועדי ה', וכו' מלמד ששמע פרשת מועדות מסיני ואמרה לישראל וחזר ושנאה להם בשעת מעשה.

²⁴ עי' שם (סי' י): ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא. שאלו את משה לא היה יודע. אהרן היה יודע אלא סרס המקרא ודרשהו דברי ר' יאשיה.

²⁵ עי' שם: למה נגרע. אמר להם אין קדשים קרב בטומאה אמרו לו אם כן יזרק הדם על הטומאה והבשר נאכל לטהורים והדין נותן ומה חטאת שהיא קדשי קדשים דמה נזרק על הטומאה ובשרה נאכל לטהורים פסח שהוא קדשים קלים דין הוא שיזרק הדם על הטמאים והבשר נאכל לטהורים אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה אמרו לו אם קדשים שיש להם אחריות יהו קרבים קדשים שאין להם אחריות לא יהו קרבים אמר להם לא שמעתי: עמדו ואשמעה. כאדם שאומר אשמע דבר מפי רבי אשרי ילוד אשה שכך היה מובטח שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עמו. אמר ר' חידקא השקמוני היה לי חבר מתלמידי ר' עקיבא ואמר יודע היה משה שאין טמא אוכל את הפסח על מה נחלקו אם יזרק הדם עליהם אם לאו. ראויה היתה פרשת טמאים שתיאמר על ידיהם לכך שמגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב.

²⁶ עי' שם (סי' יא): או בדרך רחוקה נקוד על ה"א, אפילו בדרך קרובה והוא טמא לא היה עושה עמהם את הפסח.

<p>וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדָרְךָ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּהּ תִּנְפֹשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ כִּי כָרַבְן יִקְוֶה לֹא הִקְרִיב בְּמַעַדוֹ חֲטָאוֹ יֵשׂא הָאִישׁ הַהוּא: (יד) וְכִי־יִגֹּר אֶתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לִיקְוֶה כַחֲקַת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כִּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יְהִיָּה לָכֶם וְלַגֵּר וְלְאֹזְרָח הָאֶרֶץ: פ</p>	<p>פסח שני, מצה וחמץ עמו בבית²⁷, ואין שם יום טוב, ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו: (יד) וכי יגור אתכם גר ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר חקה אחת וגו', אלא כך משמעו וכי יגור (אתכם) גר [ועשה פסח] ובא עת לעשות פסח עם חבריו, כחקה וכמשפט יעשה²⁸:</p>
<p>רביעי (טו) וביום הקים את־המשכן פסח הענין את־המשכן לֵאחֶל הַעֲדַת וּבְעֶרְבִי יְהִיָּה עַל־הַמִּשְׁכָּן כְּמֵרְאֵה־אִשׁ עַד־בֶּקֶר: (טז) כִּן יְהִיָּה תְמִיד הָעֵנָן יִכְסְנוּ וּמֵרְאֵה־אִשׁ לְיָלֵה: (יז) וּלְפִי הַעֲלוֹת הָעֵנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ־שָׁם הָעֵנָן שָׁם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יח) עַל־פִּי יִקְוֶה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יִקְוֶה יִחַנוּ כֹּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יִחַנוּ: (יט) וּבְהָאֶרֶץ הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמַרְתּוֹ יִקְוֶה וְלֹא יִסְעוּ: (כ) וְיֵשׁ אֲשֶׁר יְהִיָּה הָעֵנָן יָמִים מְסֻפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יִקְוֶה יִחַנוּ וְעַל־פִּי יִקְוֶה יִסְעוּ: (כא) וְיֵשׁ אֲשֶׁר־יְהִיָּה הָעֵנָן מֵעֶרְבִי עַד־בֶּקֶר וְנִעְלָה הָעֵנָן בְּבֶקֶר וְנִסְעוּ אוֹ יוֹמָם וְלֵילָה וְנִעְלָה הָעֵנָן וְנִסְעוּ: (כב) אוֹ־יָמִים אוֹ־חֹדֶשׁ אוֹ־יָמִים כְּהָאֶרֶץ הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לְשָׁכְן עָלָיו יִחַנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבְהַעֲלֹתוֹ יִסְעוּ: (כג) עַל־פִּי יִקְוֶה יִחַנוּ וְעַל־פִּי יִקְוֶה יִסְעוּ אֶת־מִשְׁמַרְתּוֹ יִקְוֶה שָׁמְרוּ עַל־פִּי יִקְוֶה בְּיַד־מֹשֶׁה: פ פֶּרֶק י</p>	<p>(טו) המשכן לאהל העדת. המשכן העשוי להיות אהל ללוחות העדות: יהיה על המשכן. כמו הנה על המשכן, וכן לשון כל הפרשה: (יז) העלות הענין. כתרומתו אסתלקות, (כמו) [וכן] ונעלה הענין, ולא יתכן לכתוב ולפי עלות הענין ועלה הענין, שאין זה לשון סלוק אלא צמוח ועלייה, כמו והנה עב קטנה ככף איש עולה מים (מלכים א יח מד): (יח) על פי ה' יסעו. שנינו במלאכת המשכן (ברייתא דמלאכת המשכן פ"ג), כיון שהיו ישראל נוסעים, היה עמוד הענין מתקפל ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה, תקעו והריעו ותקעו, ולא היה מהלך עד שמשה אומר קומה ה', ונסע דגל מחנה יהודה. זו בספרי²⁹: ועל פי ה' יחנו. כיון שהיו ישראל חונים, עמוד הענין מתמר (ועולה) [והולך] ונמשך על גבי בני יהודה כמין סוכה (ברייתא דמלאכת המשכן פ"ד), ולא היה נפרש עד שמשה אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל³⁰, הוי אומר על פי ה' וביד משה: (כ) ויש. כלומר ופעמים: ימים מספר. ימים מועטים: (כב) או ימים. שנה, (כמו ימים תהיה גאולתו) (ויקרא כה כט, כתובות נז ע"ב): (ב) עשה לך. (שיהיו תוקעין לפניך כמלך, ויהי בישורון מלך): עשה לך. משלך³¹: (עשה לך. אתה עושה ומשתמש</p>

²⁷ ע"י פסחים (צה ע"א): מה בין פסח הראשון לשני, הראשון אסור בכל יראה ובל ימצא, והשני חמץ ומצה עמו בבית.

²⁸ ע"י ספרי בהעלותך (יג): וכי יגור אתך גר. שומע אני כיון שנתגייר יעשה פסח מיד ת"ל כאזרח מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר. ר' שמעון בן אלעזר אומר הרי שנתגייר בין שני פסחים שומע אני יעשה פסח שני ת"ל כאזרח מה אזרח שלא עשה את הראשון יעשה את השני כך כל שלא עשה את הראשון יעשה את השני.

²⁹ ס"י פד: רבי אומר כאן אתה אומר קומה ה' וכאן אתה אומר שובה ה' כיצד יתקיימו שני כתובים הללו מגיד הכתוב כשהיו ישראל נוסעים היה עמוד הענין מקופל ועומד ולא היה מהלך עד שמשה אמר לו קומה ה' וכשהם חונים היה עמוד ענין מקופל ועומד ולא היה פורס עד שהיה אומר שובה ה' נמצית מקיים קומה ה' ונמצית מקיים שובה ה'.

³⁰ ע"י הערה הקודמת.

(16) תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כח/ב

אילימא דאמר קרא עשה לך לך ולא לדורות אלא מעתה ועשית לך ארון עץ הכי נמי דלך ולא לדורות אלא אי למאן דאמר לך משלך אי למ"ד כביכול בשלך אני רוצה יותר משלהם האי נמי מיבעי ליה להכי שאני התם דאמר קרא לך לך תרי זימני עשה לך והיו לך תני רב פפא בריה דרב חנין קמיה דרב יוסף מנורה היתה באה מן העשת מן הזהב עשאה של כסף כשרה של בעץ ושל אבר ושל גיסטרון רבי פוסל ור' יוסי ברבי יהודה מכשיר של עץ ושל עצם

<p>(א) וַיִּדְבֹר יְקוֹק אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוּצֹת כֶּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנוֹת: (ג) וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלַיךְ כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ד) וְאִם־בְּאַחַת יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלַיךְ הַנְּשִׂאִים רֵאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל: (ה) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִיִּם קִדְמָה: (ו) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִיִּם תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם: (ז) וּבַהֲקֵהִיל אֶת־הַקְּהֵל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעוּ: (ח) וּבְגִי אַהֲרֹן הַכֹּהֵנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדַרְתֵיכֶם: (ט) וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֲרָצְכֶם עַל־הַצֹּר הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְּם בַּחֲצֹצְרוֹת וְנִזְפַרְתֶּם לִפְנֵי יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֹיכֶם: (י) וּבְיוֹם שִׁמְחַתְּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל</p>	<p>בהם, ולא אחר³²): למקרא העדה. כשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם, ותקראם לאסוף אליך, תקראם על ידי חצוצרות³³: ולמסע את המחנות. בשעת סלוק מסעות תתקעו בהם לסימן, נמצאת אתה אומר על פי שלשה היו נוסעים, על פי הקב"ה ועל פי משה ועל פי חצוצרות³⁴: מקשה. (מהעשית תעשה בהקשת הקורנס)³⁵ [מן העשת מעשה הקשה קורנס]: (ג) ותקעו בהן. בשתיהן, והוא סימן למקרא העדה, שנאמר ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל מועד³⁶: (ד) ואם באחת יתקעו. הוא סימן למקרא הנשיאים, שנאמר ונועדו אליך הנשיאים, ואף הן יעידתן אל פתח אהל מועד, ומגזרה שוה הוא בא בספרי (מטות סי' א)³⁷: (ה) ותקעתם תרועה. סימן מסע המחנות תקיעה תרועה ותקיעה, כך הוא נדרש בספרי (בהעלותך סי' טו)³⁸ מן המקראות היתרים: (ז) ובהקהיל את הקהל וגו'. לפי שהוא אומר והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות, מה מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתיהן, שנאמר ותקעו בהן וגו', אף מסע המחנות בשתיהם, יכול מה מסע</p>
--	--

עי' הערה הבאה

³² עי' במדבר רבה (פרשה טו סי' טו) עשה לך שתי חצוצרות כסף, לך את עושה ואין אחר משתמש בהן כל ימך.

³³ עי' ספרי בהעלותך (סי' יד): והיו לך למקרא העדה. שתהא מזמן [בהן את] העדה ומסיע את המחנות.

³⁴ עי' הערה הקודמת.

³⁵ עי' שם: מקשה. אין מקשה אלא מעשה אומן ומין קשה ומעשה קורנס.

³⁶ עי' שם (סי' טו): ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה. ואם באחת יתקעו. אבל לא שמענו להיכן. הרי אני דן נאמר תקיעה בעדה ונאמרה תקיעה בנשיאים מה תקיעה האמורה בעדה בפתח אהל מועד אף תקיעה האמורה בנשיאים בפתח אהל מועד.

³⁷ ז"ל: וידבר משה אל ראשי המטות. למה נאמר לפי שהוא ותקעו בהם ונועדו אליך כל העדה ואם באחת יתקעו ונועדו אליך הנשיאים לא שמענו להיכן הריני דן נאמר כאן תקיעה בעדה ונאמרה תקיעה בנשיאים מה תקיעה האמורה בעדה פתח אהל מועד אף תקיעה האמורה בנשיאים פתח אהל מועד.

³⁸ ז"ל: ותקעתם תרועה. תרועה בפני עצמה ותקיעה בפני עצמה. אתה אומר תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה או תקיעה ותרועה כאחת. כשהוא אומר ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו הרי תקיעה אמורה הא מה ת"ל ותקעתם תרועה תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמו. או אין לי אלא תקיעה לפני תרועה ותקיעה לאחר תרועה מנין ת"ל תרועה יתקעו למסעיהם. נאמרה כאן תרועה ונאמרה להלן תרועה מה תרועה האמורה להלן תקיעה לאחר תרועה אף תרועה האמורה כאן תרועה לאחר תקיעה. ומה כאן תקיעה לפני תרועה אף להלן תקיעה לאחר תרועה. הא למדנו שתוקע ומריע ותוקע. ר' יוחנן בן ברוקה אומר ותקעתם תרועה שאין ת"ל אלא זה בנה אב לתקיעה שתהא שנייה לתרועה הא למדנו שתוקע ומריע ותוקע.

ועי' ר"ה לד ע"א: ותקעתם תרועה - תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה. אתה אומר תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה, או אינו אלא תקיעה ותרועה אחת היא? כשהוא אומר ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו - הוי אומר: תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה. ומנין שפשוטה לפנייה - תלמוד לומר ותקעתם תרועה, ומנין שפשוטה לאחריה - תלמוד לומר תרועה יתקעו. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר ותקעתם תרועה שנית, שאין תלמוד לומר שנית, ומה תלמוד לומר שנית - זה בנה אב: שכל מקום שנאמר תרועה - תהא תקיעה שניה לה.

<p>עֲלֵתֵיכֶם וְעַל זְבָחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזָכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם: פ</p>	<p>המחנות תוקע ומריע ותוקע אף מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע, ומעתה אין חילוק בין מקרא העדה למסע את המחנות, תלמוד לומר ובהקהיל את הקהל וגו', לומר שאין תרועה למקרא העדה והוא הדין לנשיאים. הרי סימן לשלשתם, מקרא העדה בשתיים, ושל נשיאים באחת, זו וזו אין בהם תרועה, ומסע המחנות בשתיים על ידי תרועה ותקיעה³⁹: (ח) ובני אהרן יתקעו. במקראות ובמסעות הללו: (י) על עלתיכם. בקרבן צבור הכתוב מדבר⁴⁰: אני ה' אלהיכם. שנאמר ותקעתם, (הרי שופרות), לזכרון (הרי זכרונות), אני ה' אלהיכם, זו (מלכיות) [מלכות] וכו'⁴¹:</p>
<p>חמישי (יא) ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת: (יב) ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן: (יג) ויסעו בראשנה על פי יקוק ביד משה: (יד) ויסע דגל מחנה בני יהודה בראשנה לצבאתם ועל צבאו נחשון בן עמינדב: (טו) ועל צבא מטה בני יששכר נתנאל בן צוער: (טז) ועל צבא מטה בני זבולן אליאב בן חלן: (יז) והורד המשכן ונסעו בני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענין אותו בעגלות, והארון וכלי הקדש של משא בני קהת עומדים מכוסין ונתונין על המוטות עד שנסע דגל (מחנה) ראובן, ואחר כך ונסעו הקהתיים⁴³:</p>	<p>(יא) בחדש השני נמצאת אתה אומר שנים עשר חדש חסר י' ימים עשו בחורב, שהרי בראש חדש סיון חנו שם ולא נסעו עד עשרים באייר לשנה הבאה⁴²: (יב) למסעיהם. כמשפט המפורש למסע דגליהם, מי ראשון ומי אחרון: במדבר פארן. קברות התאווה במדבר פארן היה, ושם חנו ממסע זה: (יז) והורד המשכן. כיון שנוסע דגל [מחנה] יהודה, נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון, שנאמר ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה (במדבר ד ה), ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענין אותו בעגלות, והארון וכלי הקדש של משא בני קהת עומדים מכוסין ונתונין על המוטות עד שנסע דגל (מחנה) ראובן, ואחר כך ונסעו הקהתיים⁴³:</p>

³⁹ עי' ילקוט שמעוני תורה (רמז תשכה): ובהקהיל את הקהל. למה נאמר לפי שהוא אומר ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה מה הקהל את העדה בשתיים אף הקהל את הקהל בשתיים. אי מה הקהל את העדה תוקע ומריע ותוקע אף הקהל את הקהל תוקע ומריע ותוקע, ת"ל ובהקהיל וגו'.

⁴⁰ עי' ספרי בהעלותך (סי' יד): ותקעתם בחצוצרות בשל צבור הכתוב מדבר אתה אומר בשל צבור הכתוב מדבר או אחד ליחיד ואחד לצבור אמרת במה ענין מדבר בשל צבור שמעון בן עזאי בשל צבור הכתוב מדבר או אחד ליחיד ואחד לצבור ת"ל על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם מה עולות קדשי קדשים אף שלמים קדשי קדשים או יכול עולות אחד של יחיד ואחד של צבור, ת"ל על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם, מה שלמים משל צבור אף עולות משל צבור.

⁴¹ עי' שם (סי' יט): אני ה' אלהיכם. למה נאמר לפי שהוא אומר ויקרא כג דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בחודש השביעי אבל מלכות לא שמענו ת"ל (במדבר כג ה') אלהיו עמו ותרועת מלך בו. זה שופרות ומלכיות. ר' נתן אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר ותקעתם בחצוצרות הרי שופרות. והיו לכם לזכרון זה זכרונות. אני ה' אלהיכם זה מלכיות. אם כן מה ראו חכמים לומר מלכות תחילה ואח"כ זכרונות ושופרות אלא המליכהו עליך תחילה ואחר כך בקש מלפניו רחמים כדי שתזכר לו ובמה בשופר של חירות ואין שופר אלא של חירות שנא' ישעיה כז והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול. אבל אני יודע מי תוקעו ת"ל (זכריה ט) וה' אלהים בשופר יתקע.

⁴² עי' סדר עולם רבה (פרק ח): ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן. (שם י') נמצאו עושין במדבר סיני י"ב חדש חסר עשרה ימים ואומר (שם ל"ג) ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם וגו'.

⁴³ עי' ברייתא דמלאכת המשכן (פרק יג אות ו'): ונסע דגל יהודה תחלה, שנאמר ונסע דגל מחנה בני יהודה בראשנה לצבאותם (במדבר י ד). מיד נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרוכת וכסו בה את הארון, שנאמר ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה והורידו את פרכת המסך וכסו בה את ארון

<p>שָׁמְעוּן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צֹרִישָׁדַי: (כ) וְעַל־צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי־גֵד אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: (כא) וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים נִשְׁאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַקִּימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן עַד־בָּאֵם: ס (כב) וְנָסַע דָּגֵל מַחֲנֵה בְּנֵי־אֶפְרָיִם לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאָו אֱלִישָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד: (כג) וְעַל־צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה נְמַלְיָאֵל בֶּן־פְּדָהצֹר: (כד) וְעַל־צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי בְנִימֵן אֲבִיָּה בֶן־גְּדֵעוּנִי: ס (כה) וְנָסַע דָּגֵל מַחֲנֵה בְּנֵי־דָן מְאָסָף לְכָל־הַמַּחֲנֵת לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאָו אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישָׁדַי: (כו) וְעַל־צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי אֲשֶׁר פְּגַעִיאֵל בֶּן־עֶכְרָן: (כז) וְעַל־צִבְאָ מִטָּה בְּנֵי נַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: (כח) אֵלֶּה מְסַעֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצִבְאָתָם וַיִּסְעוּ: ס (כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסָעִים אֲנִיָּהּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְקֹוֹק אֱתוֹ אַתָּן לָכֶם לָכֶה אֲתָנוּ וְהַטַּבְּנוּ לָךְ כִּי־יִקְנֶה דְבַר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל: (ל) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֶיךָ כִּי אִם־אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלְדֹתַי אֵלֶיךָ: (לא) וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזוֹב אֲתָנוּ כִּי עַל־כֵּן יִדְעַת חֲנַתְנוּ בַּמִּדְבָּר וְהִיָּית לָנוּ לְעֵינַיִם: (לב) וְהִיָּה כִּי־תִלְךָ עִמָּנוּ וְהִיָּה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְקֹוֹק עִמָּנוּ וְהַטַּבְּנוּ לָךְ: (לג) וַיִּסְעוּ מִהָרַךְ יְקֹוֹק דְרָדָּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאַרְזֵן בְּרִית־</p>	<p>(כא) נשאי המקדש. נושאי דברים המקודשים: והקימו את המשכן. בני גרשון ובני מררי שהיו קודמים להם (מסע שני דגלים), היו מקימין את המשכן כשהיה הענן שוכן, וסימן החנייה נראה בדגל (מחנה) [בני] יהודה והם חונים, ועדיין בני קהת באים מאחריהם עם שני דגלים האחרונים, היו בני גרשון ובני מררי מקימין את המקדש, וכשבאים בני קהת מוצאים אותו על מכונו ומכניסין בו הארון והשלחן והמנורה והמזבחות. וזהו משמע(ות) המקרא, והקימו מקימי המשכן אותו עד טרם בואם של בני קהת: (כה) מאסף לכל המחנות. תלמוד ירושלמי (עירובין פ"ה ה"א) לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה, וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו. אתיא כמאן דאמר כתיבה היו מהלכין, ומפיק לה מן כאשר יחנו כן יסעו (במדבר ב יז). ואית דאמרי כקורה היו מהלכין, ומפיק לה מן מאסף לכל המחנות⁴⁴: (כח) אלה מסעי זה סדר מסעיהם: ויסעו. ביום (ההוא) [הזה] נסעו: (כט) חבב. הוא יתרו שנאמר מבני חובב חותן משה (שופטים ד יא), ומה תלמוד לומר ותבאנה אל רעואל אביהן (שמות ב יח), מלמד שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא, ושמות הרבה היו לו, יתרו על שם שיתר פרשה אחת בתורה, חובב על שחיבב את התורה וכו'⁴⁵. נסעים אנחנו אל המקום. מיד, עד ג' ימים אנו נכנסין לארץ, שבמסע</p>
--	--

העדות, תקעו והריעו ותקעו ונסע דגל מחנה ראובן. מיד נכנסו בני גרשון ובני מררי ופרקו את המשכן וטענו אותו בעגלה והעמידו את המשכן עד בא בני קהת, שנאמר ונסעו הקהתים נושאי המקדש והקימו את המשכן עד בואם.

⁴⁴ ז"ל: כיצד היו ישראל מהלכין במדבר רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיה חד אמר כתיבה וחרנה אמר כקורה מאן דמר כתיבה כאשר יחנו כן יסעו מאן דמר כקורה מאסף לכל המחנות לצבאותם. מאן דמר כקורה ומה מקיים כתיבה כאשר יחנו כן יסעו מה בחנייתן על פי הדיבור אף בנסיעתן על פי הדיבור ומאן דמר כתיבה מה מקיים כקורה מאסף לכל המחנות לצבאותם לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה. וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו הה"ד מאסף לכל המחנות לצבאותם.

⁴⁵ עי' ספרי בהעלותך (סי' כ): ויאמר משה לחובב. חובב היה שמו רעואל היה שמו. שנא' (שמות ב) ותבאנה את רעואל אביהן כשהוא אומר (שופטים ד) וחבר הקיני נפרד מקין מבני חובב חותן משה וכי חובב היה שמו והלא רעואל היה שמו. ומה ת"ל תבואנה על רעואל אביהן מלמד שהתינוקות קורין לאבי אביהם אבא. ר' שמעון בן מנסיא אומר רעואל היה שמו. ריע של אל שנא' (שמות יח) ויבוא אהרן וכל זקני ישראל. ר' דוסתאי אומר קיני היה שמו, ולמה נקרא שמו קיני, שפירש מעשה קניי דבר שמקנאים בו שנא' (דברים לב) הם קנאוני בלא אל ואומר (יחזקאל ח) אשר שם מושב סמל הקנאה המקנה. ר' יוסי אומר קיני היה שמו ולמה נקרא קיני שקנה שמים וארץ. ר' ישמעאל בר' יוסי אומר רעואל היה שמו ולמה נקרא שמו רעואל שריעה לאל שנא' (משלי כז) ריעך וריע אביך אל תעזוב. רבי שמעון בן יוחאי אומר שני שמות היו לו חובב ויתרו על שם שיתר פרשה אחת בתורה שנא' (שמות יח) ואתה תחזה מכל העם. והלא אף בידי משה היו מסיני שנא' שם אם את הדבר הזה תעשה. ולמה נתעלם מעיני משה לתלות זכות בזכאי כדי שיתלה הדבר ביתרו. חובב על שחיבב את התורה שלא מציינו בכל הגרים שחיבבו את התורה כיתרו. וכשם שחיבב יתרו את התורה כך חיבבו בניו את התורה שנא' (ירמיה לה) הלוך אל בית הרכבים ודבר אליהם דברי ה'. הואיל ובית זה עתיד ליחרב רואים אותו כאלו הוא חרב עכשיו.

<p>יְקוֹךְ נִסְעַ לְפָנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מִנוּחָה: (לד) וַעֲנֵן יְקוֹךְ עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנִסְעֵם מִן־ הַמִּצְרָיִם: ם</p>	<p>זה הראשון נסעו על מנת להכנס לארץ (ישראל) [מיד], אלא שחטאו במתאווננים, ומפני מה שתף משה עצמו עמהם, שעדיין לא נגזרה גזרה עליו וכסבור שהוא נכנס⁴⁶: (ל)אל ארצי ואל מולדתי. אם בשביל נכסי אם בשביל משפחתי⁴⁷: (לא)אל נא תעזב. אין נא אלא לשון בקשה, שלא יאמרו לא נתגייר יתרו מחבה, סבור היה שיש לגרים חלק בארץ, עכשיו שראה שאין להם חלק הניחם והלך לו⁴⁸: כי על כן ידעת חנתנו במדבר. כי נאה לך לעשות (זאת), על אשר ידעת חנותנו במדבר וראית נסים וגבורות שנעשו לנו⁴⁹: כי על כן ידעת. כמו על אשר ידעת, כמו כי על כן לא נתתיה לשלה בני (בראשית לח כו), (כי על כן עברתם (שם יח ה)), כי על כן באו (שם יט ח), כי על כן ראיתי פניך (שם לג י): והיית לנו לעינים. לשון עבר כתרגומו. דבר אחר לשון עתיד, כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו. דבר אחר שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו, שנאמר ואהבתם את הגר (דברים י יט)⁵⁰: (לב)והיה הטוב ההוא וגו'. מה טובה הטיבו לו, אמרו, כשהיו ישראל מחלקין את הארץ, היה דושנה של יריחו ת"ק אמה על ת"ק אמה, והניחוהו מלחלוק, אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו (הוא) יטלנו, ובין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רַכָּב, (שנאמר ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים וגו' (שופטים א טז)⁵¹): (לג)דרך שלשת ימים.</p>
---	---

⁴⁶ ע"י שם: נוסעים אנחנו. נוסעים אנחנו מיד לארץ ישראל לא כשם שבראשונה נוסעים וחונים אלא מיד לארץ ישראל. וחכמים אומרים מפני מה שיתף משה עצמו עמהם נתעלם מעיני משה וכסבור שנכנס עמהם לארץ ישראל.

⁴⁷ ע"י שם (סי' כא): ויאמר אליו לא אלך. אמר להם אם מפני נכסים או מפני ארץ איני בא. יש לך אדם שיש לו ארץ ואין לו נכסים ואין לו משפחה. אבל אני יש לי משפחה ויש לי ארץ ויש לי נכסים. ודינא הייתי בארצי אם איני הולך מפני ארצי אלך מפני נכסי ואם איני הולך מפני נכסי אלך מפני מולדתי.

⁴⁸ ע"י שם (סי' כב): ויאמר אל נא תעזוב אותנו. אין נא אלא לשון בקשה א"ל אם אין אתה מקבל עליך גזור אני גזירה עליך עכשיו אומרים ישראל לא נתגייר יתרו מחיבה כסבור היה יתרו שיש חלק לגרים בארץ ישראל עכשיו שראה שאין להם חלק הניחם והלך לו.
⁴⁹ ע"י שם: כי על כן ידעת חנותנו במדבר. א"ל אלו אחר שלא ראה נסים וגבורות במדבר ויניח וילך כד"י הוא הדבר אתה שראית תניח ותלך אל נא תעזוב אותנו.

⁵⁰ ע"י שם: והיית לנו לעינים. אפילו אין דיינים אלא שכל דבר ודבר שנתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו בו, כענין שנא' (שם יח) ואתה תחזה מכל העם. והלא אף ביד משה היה מסיני שנא' שם וצוך אלהים ויכלת עמוד. ולמה נתעלם ממשא לתלות זכות בזכאי כדי שיתלה הדבר ביתרו. ד"א שתהא חביב עלינו כגלגל עינים שנא' (דברים י) ואהבתם את הגר (שמות כג) וגר לא תלחץ (שם כב) וגר לא תונה ולא תלחצנו.

⁵¹ ע"י שם (סי' כג): והיה כי תלך עמנו. וכי מה טובה הטיבו לו אמרו כשהיו ישראל מחלקים את הארץ הניחו דושנה של יריחו חמש מאות אמה על חמש מאות אמה א"ל כל מי שיבנה בית הבחיר' בחלקו יטול דושנ' של יריחו נתנוהו ליונדב בן רכב חלק בראש והיו אוכלים אותו ארבע מאות שנה וארבעים שנה שנאמר (מ"א ו) ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל ממצרים צא מהם ארבעים שנה שהלכו במדבר, נמצאו אוכלים אותו ארבעים שנה וארבע מאות

	<p>מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד, שהיה הקב"ה חפץ להכניסם לארץ מיד⁵²: וארון ברית ה' נסע לפניו (דרך) [מהלך] שלשת ימים. זה הארון היוצא עמהם למלחמה ובו שברי לוחות מונחים, ומקדים לפניו דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חנייה⁵³: (לד)וענן ה' עליהם יומם. שבעה עננים כתובים במסעיהם, ארבע מארבע רוחות ואחד למעלה ואחד למטה, ואחד לפניו מנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים⁵⁴: (מן המחנה. ממקום חנייתו):</p>
<p>ששי (לה) ויהי בנסע הארון ויאמר משה קומה ויקום ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך: (לו) ובנהה יאמר שובה יקום רבבות אלפי ישראל: פ פרק יא (א) ויהי העם כמתאננים רע באזני יקום וישמע יקום ויחר אפו ותבער בם אש יקום ותאכל בקצה המחנה: (ב) ויצעק העם אל משה ויתפלל משה אל יקום ותשקע האש: (ג) ויקרא שם המקום ההוא תבערה כי בערה בם אש יקום: (ד) והאספסוף אשר בקרב התאוו תאוה וישבו ויכפו גם בני ישראל ויאמרו מי</p>	<p>(לה)ויהי בנסע הארון. עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות וכו', כדאיתא בכל כתבי הקדש (שבת קטז.55): קומה ה'. לפי שהיה מקדים לפניו מהלך שלשת ימים, היה משה אומר עמוד והמתן לנו ואל תתרחק יותר (תנחומא ויקהל 56): ויפצו איביך. המכונסין (ספרי בהעלותך סי' כו): וינסו משנאיך. אלו הרודפים (שם): משנאיך. אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל [כ]שונא את מי שאמר והיה העולם, שנאמר ומשנאיך נשאו ראש</p>

שנה. וכיון ששרת שכינה בחלקו של בנימן באו בני בנימן ליטול חלקם באו ופינו אותו מפניהם שנא' (שופטים א) ובני קיני חותן משה.

⁵² עי' ספרי בהעלותך (סי' כד): ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים. אין צרי' לומר שהרי כבר נאמר דברים א אחד עשה יום מחורב. ומה ת"ל ויסעו מהר ה' מלמד שהלכה שכינה בו ביום שלשים וששה מיל כדי שיכנסו לארץ. משלו משל למה הדבר דומה לבני אדם שיוצאים למלחמה בשעה שהם יוצאים הם שמחים וכל זמן שהם מתיגעים ידיהם מתרשלות אבל ישראל אינו כן אלא כל זמן שהם מיגיעים הם שמחים ואומרים נלך נירש את ארץ ישראל.

⁵³ עי' שם: ארון ברית ה' נוסע לפניו. ארון זה שיצא עמהם במחנה היו בו שברי לוחות שנא' וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה. ר' שמעון בן יוחאי אומר וארון ברית ה' נוסע לפניו למה נאמר אלא וארון ברית ה' משל לאנטיקוסר שהיה מקדים חיילותיו מתקן להם מקום שישרו כך היתה השכינה מקדמת לישראל ומתקנת להם מקום שישרו.

⁵⁴ עי' שם (סי' כה): וענן ה' עליהם יומם. מכאן אמרו ז' עננים הם. וענן ה' להם יומם. (במדבר יד) וענן עומד עליהם. (שם) ובעמוד ענן אתה הולך לפניו יומם. (שם ט) ובהאריך הענן. (שמות מ) ובהעלות הענן. (שם) ואם לא יעלה הענן. (שם) כי ענן ה' על המשכן. ז' עננים היו ד' מארבעה רוחותם ואחת למעלה ואחת למטה ואחת מלפניהם הגבוה מנמיכו והנמוך מגביהו ומכבד את הנחשים ואת העקרבים ומכבד ומרביץ לפניו.

⁵⁵ ז"ל: תנו רבנן, ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך הוא סימניות מלמעלה ולמטה לומר שאין זה מקומה. רבי אומר לא מן השם הוא זה אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו כמאן אזלא הא דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורה כמאן כרבי. מאן תנא דפליג עליה דרבי, רבן שמעון בן גמליאל הוא. דתניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה פורענות שנייה מאי היא ויהי העם כמתאוננים פורענות ראשונה ויסעו מהר ה'.

⁵⁶ ז"ל: כיון שהיה מקדים שלשה ימים לתור להם מנוחה יומם ולילה שנאמר וארון ברית ה' נוסע לפניו דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה היה משה אומר באותה שעה קומה ה' וגו' כלומר עמוד והמתן לנו ולא תניח אותנו שנאמר (במדבר י) ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפצו אויביך וגו' ובמשריה מה הוא אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל (שם).

<p>וַיֹּאבְדֵנוּ בְּשָׂרָה: (ה) זָכַרְנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם תְּנֵם אֶת הַקְּשָׁאִים וְאֶת הָאֲבֻטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבְּצָלִים וְאֶת־הַשּׁוּמִים: (ו) וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יִבְשֶׁה אֵין כֹּל בְּלֹתֵי אֶל־הַמָּן עֵינֵינוּ: (ז) וְהָמָן בְּזַרְע־גֹּד הוּא וְעֵינֵנו כְּעֵין הַבְּדֹלָה: (ח) שָׁמוּ הָעַם וּלְקָמוּ וּמָהְנוּ בְּרַחֲמֵי אוֹ דָּכוּ בְּמִדְבָּה וּבְשָׁלוֹ בְּפָרוֹר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה מַעֲמֹו בְּטַעַם לְשֶׁךְ הַשֶּׁמֶן: (ט) וּבְרַדַּת הַפֶּל עַל־ הַמַּחְנֶה לְיִלְהָ יָרַד הַמָּן עָלָיו: (י) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעַם בְּכֹה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ לְפִתַּח אֹהֶלוֹ וַיִּחְרֹף אֶף יִקְנֹק מְאֹד וּבְעֵינָי מִשֶּׁה רָע: (יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יִקְנֹק לְמָה הִרְעִיתָ לְעַבְדְּךָ וּלְמָה לֹא־מִצַּעְתִּי חָן בְּעֵינֶיךָ לְשׂוֹם אֶת־מִשְׁאֵ כָּל־הָעַם הַזֶּה עָלָי: (יב) הָאֲנֹכִי הִרִיתִי אֶת כָּל־הָעַם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי יִלְדִתִּיהוּ כִּי־תֹאמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ בַּחֲקֶיךָ כְּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאָמֵן אֶת־הַיִּנֹק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעַתָּ לְאַבְתָּיו: (יג) מֵאֵין לִי בְּשָׂר לְתַת לְכָל־ הָעַם הַזֶּה כִּי־יִבְכוּ עָלַי לֵאמֹר תִּנְהַלְנוּ בְּשָׂר וְנֹאכְלָה: (יד) לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי לְשַׂאת</p>	<p>(תהלים פג ג), ומי הם, על עמך יערימו סוד⁵⁷: (לו) שובה ה'. מנחם תרגמו לשון מרגוע, וכן בשובה ונחת תושעון (ישעיה ל טו): רבבות אלפי ישראל. מגיד שאין השכינה שורה (בישראל) [כישראל] פחותים משתי אלפים ושתי רבבות (יבמות סג ע"ב): (א) ויהי העם כמתאננים. אין העם אלא רשעים, וכן הוא אומר מה אעשה לעם הזה (שמות יז ד), ואומר העם הרע הזה (ירמיה יג י), וכשהם כשרים קרואים עמי שנאמר שלח עמי (שמות ה א), עמי מה עשיתי לך (מיכה ו ג)⁵⁸: כמתאננים. אין מתאוננים אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה האיד לפרוש מאחרי המקום, וכן הוא אומר בשמשון כי תואנה הוא מבקש⁵⁹ (שופטים יד ד): רע באזני ה'. תואנה שהיא רעה באזני ה', שמתכוונים שתבא באזניו ויקניט⁶⁰, אמרו או לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מענוי הדרך: ויחר אפו. אני הייתי מתכוין לטובתכם, שתכנסו לארץ מיד: בקצה המחנה. (במוקצין) [כמו קצין] שבהם לשפלות, אלו ערב רב, רבי שמעון בן מנסיא אומר בקצינים שבהם ובגדולים⁶¹: (ב) ויצעק העם אל משה. משל למלך בשר ודם שכעס על בנו, והלך הבן אצל אוהבו של אביו ואמר לו צא ובקש עלי מאבא⁶²:</p>
---	--

⁵⁷ עי' (ספרי בהעלותך סי' כו): וינוסו משנאיך. וכי יש שונאים לפני מי שאמר והיה העולם אלא מגיד הכתוב שכל מי ששונא את ישראל כמי ששונא את המקום. כיוצא בו אתה אומר (שמות טו) ברוב גאונך תהרוס קמך וכי יש קמים לפני המקום אלא מגיד הכתוב שכל מי שקם על ישראל כאלו קם על המקום. וכך הוא אומר (תהלים עד) אל תשכח קול צורריך שאון קמך עולה תמיד. מפני מה (שם פג) כי הנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש מפני מה (שם) על עמך יערימו סוד. ⁵⁸ עי' ספרי בהעלותך (סי' כז): ויהי העם. אין העם אלא הרשעים שנאמר (שמות יז) מה אעשה לעם הזה (במדבר יד) עד אנה ינאצוני העם הזה (ירמיה יג) העם הזה העם המאנים לשמוע. וכשהוא קוראן עמי אין עמי אלא כשרים שני' (שמות ז) שלח עמי ויעבדני (מיכה ו) עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בי. שם עמי זכור נא.

⁵⁹ עי' שם: כמתאוננים. אין מתאוננים אלא מתרעמים מבקשים עלילה לפרוש מאחרי המקום שכן הוא אומר ביורם בן אחאב (מלכים ב ה) דעו נא וראו כי מתאנה הוא לי. וכן הוא אומר בשמשון (שופטים יד) כי תואנה הוא מבקש מאת פלשתים.

⁶⁰ עי' שם: באזני ה'. מלמד שהיו ישראל מתכוונים להשמיע את המקום. היה רבי שמעון אומר משל למה הדבר דומה לאחד שהיה מקלל את המלך היה המלך עובר אמרו לו שתוק שלא ישמע המלך אמר להם מי אמר לכם שלא היתה כוונתי כי אם להשמיעו, אף ישראל מתכוונים להשמיעו למקום.

⁶¹ עי' שם: והרי הוא אומר ותאכל בקצה המחנה יש אומרים אלו הגרים הנתונים בקצה המחנה. ר' שמעון בן מנסיא אומר ותאכל בקצה המחנה. במוקצים שבהם. בגדולים שבהם וכן הוא אומר (שופטים יא) וישימו העם אותו עליהם לראש ולקצין. ועי' תנחומא בהעלותך (סי' כז): מהו והאספסוף, ר' שמעון בן מנסיא ור' שמעון בר אבא, חד אמר אלו הגרים שעלו עמם ממצרים הנאספים עליהם, שנאמר וגם ערב רב וגו' (שמות יב לח). וחד אמר אין אספסוף אלא סנהדרין, שנאמר אספה לי [שבעים איש]. מה כתיב שם, ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה (במדבר יא א), בקצינים שבמחנה.

⁶² עי' ספרי בהעלותך (סי' כח): ויצעק העם אל משה. וכי מה היה משה מועילם והלא אין ראוי לומר אלא ויצעק העם אל ה' ומה תלמוד לומר ויצעק העם אל משה היה ר' שמעון אומר משל

<p>אֶת־כָּל־הָעַם הַזֶּה כִּי כָבֵד מְמִנִי: (טו) וְאִם־ כָּבֵדוּ אֶת־עֲשֵׂה לִי הַרְגִנִי נָא הַרְגֵם אִם־מִצְאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְצָה בְּרַעְתִּי: פ (טז) וַיֹּאמֶר יִקְוֶה אֶל־מֹשֶׁה אֶסְפְּהָ לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדְעֵת בְּיָהֶם וְקִנְיֵי הָעָם וְשִׁמְרֵיו וְלִקְחֵת אִתְּם אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ: (יז) וַיְרַדְתִּי וַדְּבַרְתִּי עִמָּךְ שֵׁם וְאַצְלֵתִי מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשִׁמְתִי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ אִתְּךָ בְּמִשְׁאֵ הָעָם וְלֹא־ תִשָּׂא אִתָּהּ לְבִדְךָ: (יח) וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ לַמִּקְדָּשׁ וְאִכְלֵתֶם בָּשָׂר כִּי בְּכִיתֶם בְּאֶזְנֵי יִקְוֶה לֵאמֹר מִי יִאֲכַלְנוּ בָּשָׂר כִּי־ טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם וְנָתַן יִקְוֶה לָכֶם בָּשָׂר וְאִכְלֵתֶם: (יט) לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמִים וְלֹא־ חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם: (כ) עַד־ן הַדָּשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאִפְכֶם וְהָיָה לָכֶם לִזְרָא יַעַן כִּי־מֵאִסְתֶּם אֶת־יִקְוֶה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְתִבְכּוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶה יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם: (כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שִׁשׁ־מֵאוֹת אֵלֶּךָ רָגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנֹכִי בְּקִרְבּוֹ וְאִתָּהּ אֲמַרְתָּ בָּשָׂר אִתְּךָ לָהֶם וְאִכְלוּ הַדָּשׁ יָמִים: (כב) הִצְאֵן וּבִקֶּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם אֶת־כָּל־הֵגִי תִים יִאֲסֹף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: פ (כג) וַיֹּאמֶר יִקְוֶה אֶל־</p>	<p>ותשקע האש. [נ]שקעה במקומה בארץ, שאילו חזרה לאחת הרוחות, היתה מקפלת והולכת כל אותו הרוח:⁶³ (ד) והאספסוף. אלו ערב רב, שנאספו עליהם בצאתם ממצרים:⁶⁴ וישבו. גם בני ישראל ויבכו עמהם: מי יאכלנו בשר. וכי לא היה להם בשר, והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגו' (שמות יב לח), ואם תאמר אכלום, והלא בכניסתם לארץ נאמר ומקנה רב היה לבני ראובן וגו' (במדבר לב א), אלא שמבקשים עלילה:⁶⁵ (ה) אשר נאכל במצרים חנם. אם תאמר שמצריים נותנים להם דגים חנם, והלא כבר נאמר ותבן לא ינתן לכם (שמות יח), אם תבן לא היו נותנים להם חנם, (דגים היו נותנים להם חנם) [ק"ו דגים], ומהו אומר חנם, חנם מן המצות:⁶⁶ את הקשאים. אמר רבי שמעון, מפני מה המן משתנה לכל דבר חוץ מאלו, מפני שהן קשים למניקות, אומרים לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק, משל למלך כו' כדאיתא בספרי (סי' כט)⁶⁷: הקשאים. הם קוקומבר"ש בלע"ז: אבטחים. בורק"ש: החציר. כרישין פוריל"ש ותרומו ית בוציניא וכו': (ו) אל המן עינינו. מן בשחר מן בערב: (ז) והמן כזרע גד. מי שאמר זו לא אמר זו, ישראל אומרים בלתי אל המן עינינו, והקב"ה (הכתיב בתורה) [אומר] והמן כזרע גד וגו', כלומר ראו באי עולם על מה</p>
--	--

למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו והלך לו הבן ההוא אצל אוהבו של מלך אמר לו צא ובקש לי מאבא. כך הלכו ישראל אל משה אמרו לו בקש עלינו מלפני המקום.
⁶³ ע"י שם: יכול שעייב בידו המקום ת"ל ותשקע האש ששקעה האש במקומה. אלו חזרה לה לשמים סופן היו חוזרים לקלקולם ואלו חזרה לא' מכל הרוחות היתה קופלת את כל הרוח והולכת אלא ותשקע האש ששקעה במקומה.

⁶⁴ ע"י לעיל הערה 61.
⁶⁵ ע"י ספרי בהעלותך (סי' כח): ויאמרו מי יאכילנו בשר. וכי מפני שלא היה להם בשר מתרעמים. והלא כבר נאמר שמות יב וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר. יכול אכלום במדבר והלא בכניסתן לארץ הוא אומר במדבר לב ומקנה רב היה לבני גד ולבני ראובן אלא שמבקשים עלילה היאך לפרוש מן המקום.

⁶⁶ ע"י שם (סי' כט): זכרנו את הדגה. וכי יש בענין שהיו המצריים נותנים להם דגים בחנם, והלא כבר נאמר (שמות ה) ואתם לכו עבדו ותבן לא ינתן לכם. אם תבן לא היו נותנים להם בחנם ודגים היו נותנים להם בחנם (יומא עה), ומה אני אומר חנם, חנם מן המצות.

⁶⁷ ז"ל: ואת הקשואים. ר' שמעון אומר מפני מה המן משתנה להם לכל דבר שהיו רוצים חוץ מחמשת המינים הללו. משל למלך בשר ודם שמסר בנו לפדגוג והיה יושב ומפקדו ואומר לו הנראה שלא יאכל מאכל רע ולא ישתה משקה רע ובכל כך היה הבן ההוא מתרעם על אביו לומר שלא מפני שאוהבני אלא שאי אפשר לו שאוכל. וחכמים אומרים מן היה להם לישראל לכל דבר שרוצים אלא שלא היו רואים בעיניהם שנאמר אין כל בלתי אל המן עינינו. וע"י שם (לא): והיה טעמו כטעם לשד השמן. מה הדד הזה לתינוק עיקר והכל טפילה לו. כך היה המן עיקר לישראל והכל טפילה להם. ד"א מה הדד הזה אפילו תינוק יונק הימנו כל היום כולו אינו מזיקו כך המן אפילו ישראל אוכלים מהם כל היום כולו אינו מזיקן. ד"א מה הדד הזה שהוא מין אחד ומשתנה למינים הרבה כך היה המן משתנה להם לישראל לכל דבר שהם רוצים. משל אומר לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק.

<p>מִשֶׁה הָיָד יִקְוֶה תִּקְצֹר עֵתָהּ תִּרְאֶה הַיְקָרָה דְּבָרֵי אִם-לֹא: (כד) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל-הָעָם אֵת דְּבָרֵי יִקְוֶה וַיֹּאסֶף שְׂבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל: (כה) וַיִּרְדּוּ יִקְוֶה בְּעֵינָיו וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן-הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל-שְׂבָעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי כְּנֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסֹפוּ: (כו) וַיִּשְׁאֲרוּ שְׁנַיִ- אֲנָשִׁים בְּמַחְנֵה שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִידָד וַתִּנַּח עֲלֵהֶם הָרוּחַ וְהִמָּה בְּכַתְּבִים וְלֹא יֵצְאוּ הָאֹהֶלָה וַיִּתְנַבְּאוּ בְּמַחְנֵה: (כז) וַיִּרְץ הַנֶּזֶר וַיִּגַּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְנַבְּאִים בְּמַחְנֵה: (כח) וַיֵּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן מִשֵּׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחַרְיֹו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כִּלְאִם: (כט) וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הֲמִקְנָא אֶתְּהָ לִּי וּמִי יִתֵּן כָּל-עַם יִקְוֶה נְבִיאִים כִּי-יִתֵּן יִקְוֶה אֶת-רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:</p>	<p>מתלוננים בְּנִי, והמן כך וכך הוא חשוב⁶⁸: כזרע גד. עגול כגידא זרע קוליינד"ר: בדלח. שם אבן טובה קריסט"ל: (ח)שטו. אין שייט אלא לשון טיול אישבני"ר, בלא עמל. וטחנו ברחים וגו'. לא ירד ברחים ולא בקדירה ולא במדוכה, אלא משתנה היה טעמו לנטחנין ולנדוכין ולמבושלין⁶⁹: בפרור. קדרה: לשד השמן. לחלוח של שמן, כך פירשו דונש [בן לברט], ודומה לו נהפך לשדי בחרבוני קיץ (תהלים לב ד), והלמ"ד יסוד, [בה] נהפך לחלוחי בחרבוני קיץ, ורבותינו פרשוהו לשון שְׂדִים, אך אין ענין שדים אצל שמן, ואי אפשר לומר (לשד) השמן לשון וישמן ישורון (דברים לב טו), שאם כן היה המ"ם נקוד קמץ (קטן ציר"ה)) וטעמו למטה תחת המ"ם, עכשיו שהמ"ם נקוד פתח קטן (סגול) והטעם תחת הש"ן, לשון שמן הוא, והש"ן הנקודה בקמץ גדול ואינה נקודה בפת"ח קטן, מפני שהוא סוף פסוק. דבר אחר (לשד), לשון נוטריקון, ליש שמן דבש, כעיסה הנלושה בשמן וקטופה בדבש, ותרגום של אונקלוס דמתרגם דליש במשחא, נוטה לפתרונו של דונש, שהעיסה הנלושה בשמן, לחלוחית שמן יש בה⁷⁰: (י)בכה למשפחותיו. משפחות משפחות נאספים ובוכים לפרסם תרעומתן בגלוי, ורבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות, על עריות הנאסרות להם⁷¹: (יב)כי תאמר אלי. שאתה אומר אלי שאהו בחיקך, והיכן אמר לו כן, לך נחה את העם (שמות לב לד), ואומר ויצום אל בני ישראל (שמות ו יג), על מנת שיהיו סוקלים</p>
--	---

⁶⁸ ע"י שם (סי' ל): אין כל בלתי אל המן עינינו. את סבור כל מה שאמר זה אמר זה אלא מה שלא אמר זה לא אמר זה. יש אומרים בלתי אל המן עינינו, והמקום מפיס את כל באי העולם ואומר להם בואו וראו על מה אלו מתרעמים עלי - והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הברדולח.

⁶⁹ ע"י שם (סי' לא): וטחנו בריחים. והלא לא ירד לריחים לעולם אלא מלמד שנשתנה להם לכל הנטחנים שבריחים או דכו במדוכה והלא לא דכו במדוכה לעולם אלא מלמד שנשתנה להם לכל הדוכים במדוכה. יכול לא היה משתנה להם אלא לאלו בלבד מנין אתה אומר שם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא צרכה אשה למיני בשמים אלא מן המן היתה מתקשטת ת"ל דכו אודכו. ואומר (דברים ב) זה ארבעים שנה ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר.

⁷⁰ ע"י שם: משמש לשלשה לשונות הלייש והשמן והדבש כלייש זה שערך בשמן ומקוטף בדבש כך היה ברייתו של מן וכך היו ישראל כשרים אוכלים אותו.

⁷¹ ע"י יומא (עה ע"א): זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, רב ושמואל. חד אמר דגים וחד אמר עריות. מאן דאמר דגים, דכתיב נאכל ומאן דאמר עריות דכתיב חנם. ולמאן דאמר עריות הא כתיב נאכל, לישנא מעליא נקט, דכתיב אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און. ולמאן דאמר דגים מאי חנם דהווי מייתין להו מהפקירא, דאמר מר כשהיו ישראל שואבין מים הקדוש ברוך הוא מזמין להם בתוך המים דגים קטנים בכדיהן. בשלמא למאן דאמר דגים, אבל עריות לא פריצי בהו, היינו דכתב גן נעול אחתי כלה [גו']. אלא למאן דאמר עריות, מאי מעין חתום, מהנך דאסירין לא פריצי בהו. בשלמא למאן דאמר עריות, היינו דכתיב וישמע משה את העם בכה למשפחותיו, על עסקי משפחותיו שנאסרו להם לשכב אצלם. אלא למאן דאמר דגים, מאי בוכה למשפחותיו, הא והא הואי.

	<p>אתכם ומחרפים אתכם⁷²: על האדמה אשר נשבעת לאבתיו. אתה אומר לי לשאתם בחיקי: (טו) ואם ככה את עשה לי. תשש כחו של משה כנקבה⁷³, כשהראהו הקב"ה הפורענות שהוא עתיד להביא עליהם, על זאת. אמר לפניו, אם כן הרגני תחלה⁷⁴: ואל אראה ברעתי. ברעתם היה לו לכתוב, אלא שְׁכִינָה הכתוב, וזה אחד מתקוני סופרים בתורה לכינוי ולתקון לשון⁷⁵:</p> <p>(זט) אספה לי. הרי תשובה לתלונתך שאמרת לא אוכל אנכי לבדי, והזקנים הראשונים היכן היו, והלא אף במצרים ישבו עמם, שנאמר לך ואספת את זקני ישראל (שמות ג זט), אלא באש תבערה מתו, וראוים היו מסיני לך, דכתיב ויחזו את האלהים (שמות כד יא), שנהגו קלות ראש, בנושך פתו ומדבר (בפני) [אל] המלך, וזהו ויאכלו וישתו, ולא רצה הקב"ה ליתן אבלות במתן תורה ופרע להם כאן⁷⁶: אשר</p>
--	--

⁷² ע"י ספרי זוטא (פרק יא): ויאמר משה אל י"י למה הרעת לעבדך, עליו הכתוב אומר ועשיר יענה עזות (משלי יח כג) כי תאמר אלי שאהו בחיקך אימתי אמר לו את הדבר בשעה שאמר לו לך נחה את העם וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם (שמות לב לד) עדיין הדבר תלוי ולא תלוי. כיוצא בדבר אמ' וידבר י"י אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל אמר להן בני סרבנין הן טרחנין הן על מנת כן תהוא מקבלין עליכם שיהו מקללין אתכם ומסקלין אתכם באבנים.

⁷³ ע"י ברכות (דף לב ע"א): אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו אתה למה לי מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר.

⁷⁴ ע"י ילקוט שמעוני תורה (רמז תשלח): מאין לי בשר [יא, יג], וכי אחד הוא או שנים לסובלן, לא אוכל אנכי לבדי וגו' ואם ככה את עושה לי וגו', לפי שהראהו המקום למשה סדר פורעניות העתידין לבא עליהן, היה רבי שמעון אומר, משל למה הדבר דומה לאחד שיצא הוא ובניו להריגה אומר לספקלטור הרגני עד שלא תהרוג את בני, לא כמו שנאמר בצדקיה וישחט מלך בכל את בני צדקיהו לעיניו וגו' ואת עיני צדקיהו עור, כך אמר משה לפני המקום רבוני ואם ככה את עושה לי הרגני, הא יפה לי שתהרגני לי תחלה ואל אראה בפורענות שעתידיה לבוא עליהן.

⁷⁵ ע"י מכילתא (פרשת השירה פרשה ו): כינה הכתוב. כיוצא בו (חבקוק א) הלא אתה מלכי מקדם ה' אלהים ולא נמות כנה הכתוב. כיוצא בו (ירמיה ז) ההמיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו כינה הכתוב. כיוצא בו (תהלים קו) וימירו את כבודם בתבנית שור כינה הכתוב. (במדבר יא) ואל אראה ברעתי כינה הכתוב. כיוצא בו (שמואל ב כ) אין לנו חלק בדוד איש לאהליו ישראל כינה הכתוב. (יחזקאל ח) והנם שולחים הזמורה אל אפס כינה הכתוב. (במדבר יב) בצאתו מרחם אמו מרחם אמנו היה לו לומר כינה הכתוב.

⁷⁶ ע"י במדבר רבה (פרשה טו סי' כד): אספה לי וכי לא היה להם זקנים קודם לכן והכתיב בהר סיני (שמות כד) ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא וגו' והפרשה הזו אח"כ היתה ואז היו הזקנים אלא בשעה שבאו ישראל לאותן הדברים ויהי העם כמתאוננים נשרפו כולם באותה שעה אלא שהיתה שריפתם כשריפת נדב ואביהוא שאף הם הקלו ראשם בעלותם להר סיני כשראו את השכינה, (שם) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו וכי אכילה ושתיה היתה שם למה הדבר דומה לעבד שהיה משמש את רבו ופרנסתו בידו והיה נושך ממנה כך הקלו ראשן כאוכלין ושותין והיו ראויין לישרף באותה שעה הזקנים ונדב ואביהוא ומפני שהיה יום מתן תורה חביב לפני הקדוש ברוך הוא לפיכך לא רצה לפגוע בהן בו ביום לעשות פרצה בהן הה"ד (שם) ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו מכלל שהיו ראויין להשתלח יד אבל לאחר זמן גבה מהן נדב ואביהוא אף הן נשרפו כשנכנסו לאוהל מועד והן נשרפו כשנתאוו אותה תאוה שנא' (במדבר יא) והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה מהו והאספסוף רבי שמעון בר אבא ורבי שמעון בן מנסיא אחד מהן אומר אלו הגרים שעלו עמהן ממצרים ונאספין עמהם שנאמר (שמות יב) וגם ערב רב עלה אתם ואחד מהן אומר והאספסוף אלו

	<p>ידעת כי הם וגו'. אותן שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך, והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם, שנאמר ויכו שוטרי בני ישראל, עתה יתמנו בגדולתן, כדרך שנצטערו בצרתן⁷⁷: ולקחת אתם. קחם בדברים, אשריכם שנתמניתם פרנסים על בניו של מקום⁷⁸: והתיצבו שם עמך. כדי שיראו ישראל וינהגו בהם גדולה וכבוד, ויאמרו חביבין אלו שנכנסו עם משה לשמוע דבור מפי הקב"ה⁷⁹: (יז) וירדתי. זו אחת מעשר ירידות הכתובות בתורה (ספרי סי' לה): ודברתי עמך. ולא עמהם (שם): ואצלתי. כתרגומו וארבי, כמו ואל אצילי בני ישראל (שמות כד יא): ושמתי עליהם. למה משה דומה באותה שעה, לנר שמונח על גבי מנורה והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום⁸⁰: ונשאו אתך. התנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם טורח בני שהם</p>
--	--

סנהדרין שנא' (במדבר יא) אספה לי שבעים איש מה כתיב שם (שם) ותבער בם אש ה' ותאכל בקצה המחנה בקוצים שבמחנה ומנין שאותן זקנים שעלו להר סיני נשרפו שנא' (תהלים קו) ותבער אש בעדתם ואין עדה אלא סנהדרין שנא' (במדבר טו) והיה אם מעיני העדה נעשתה וכתוב (ויקרא ד) ואם כל עדת ישראל ישגו וכה"א (תהלים עח) ואף אלהים עלה בהם ויהרוג במשמניהם אלו סנהדרין ובחורי ישראל הכריע אותן הבחורים שהיו קרוין זקנים שכתוב בהן (שמואל ב ו) ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל כשחזרו ובכו ובקשו בשר אם נאמר בשר חיה כל מה שבקשו נעשה להם המן לתוך פיהם שנא' (תהלים קו) ויתן להם שאלתם ותאותם יביא להם אם נאמר שלא היה להם שור ובהמה והלא כבר נאמר (שמות יב) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר אם נאמר אכלום במדבר והלא כתיב (במדבר לב) ומקנה רב היה לבני ראובן מכאן אר"ש לא נתאוו בשר אלא שאר בשר שכן הוא אומר (תהלים עח) וימטר כעפר שאר ואין שאר אלא עריות שנא' (ויקרא יח) איש איש אל כל שאר בשרו הוי שכך בקשו להתיר להם את העריות וכה"א (במדבר יא) וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו כשבקשו כך לכך (שם) ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע באותה שעה אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא למה הרעות לעבדך לכשעבר היה עמי מי שישא במשאן ועכשיו אני לבדי שנא' (שם) לא אוכל אנכי לבדי לשאת וגו' אם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג באותה שעה א"ל הקדוש ברוך הוא מנה תחת אותן הזקנים זקנים אחרים תחתיהם שנא' (במדבר יא) אספה לי שבעים איש.

⁷⁷ עי' במדבר רבה (פרשה טו סי' כ): כשאמר הקב"ה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע איני יודע מי ראוי ומי אינו ראוי, אמר לו (במדבר יא) אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריהם. אותן הזקנים והשוטרים שהיו מוסרין עצמן ללקות עליהם במצרים במתכנת הלבנים יבאו ויטלו בגדולה הזו. לפיכך הוא אומר אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריהם. ⁷⁸ עי' ספרי בהעלותך (סי' לד): ולקחתם אותם אל אהל מועד. אמר לו קחם בדברים תחילה אמור להם דברי שבח אשריכם שנתמניתם וחוזר ואומר להם דברי פגם היו יודעים שסורחנים וסורבנים הם על מנת כן תהו מקבלים עליכם שיהיו מקללים אתכם וסוקלים אתכם באבנים מה שהתנתי עמך התנה עמהם.

⁷⁹ עי' שם: והתיצבו שם עמך. הכניסם עמך אל אהל מועד ויהיו כל ישראל נוהגים בהם אימה ויראה וכבוד כמו נוהגי' בך ויהיו אומרים חביבים אלו שנכנסו עם משה לשמוע דבור מפי הקב"ה. ⁸⁰ עי' תנחומא בהעלותך (פרק יב): הזקנים נפסקה נבואתן שהיתה משל משה שכן הקב"ה אומר למשה ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם אבל אלו היתה נבואתן מן הקב"ה שנאמר ותנח עליהם הרוח וא"ת הזקנים שהיתה נבואתם משל משה שמא חסר מנבואתו כלום משל לנר שהיה דלוק והדליקו ממנו כמה נרות ואור דליקתו לא חסר, אף כאן משה אע"פ שהיתה נבואת שבעים זקנים משלו לא חסר מנבואתו כלום. שנאמר (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה.

	<p>טרחנים וסרבנים⁸¹: ולא תשא אתה לבדך. הרי תשובה למה שאמרת לא אוכל אנכי לבדי: (יח)התקדשו. הזמינו עצמכם לפורענות, וכן הוא אומר והקדישם ליום הריגה⁸² (ירמיה יב ג): (כ)עד חדש ימים. זו בכשרים, שמתמצין על מטותיהן ואחר כך נשמתן יוצאה, ברשעים הוא אומר, הבשר עודנו בין שניהם, כך היא שנויה בספרי (סי' לו)⁸³. אבל במכילתא (ויסע פ"ד) שנויה חילוף, הרשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום, והכשרים הבשר עודנו בין שניהם: עד אשר יצא מאפכם. כתרגומו די תקוצון ביה, ויהא דומה לכם כאילו אכלתם ממנו יותר מדאי, עד שיוצא ונגעל לחוץ דרך האף: והיה לכם לזרא. שתהיו מרחקין אותו יותר ממה שקרבתם (ספרי סי' לו), ובדברי רבי משה הדרשן ראיתי, שיש לשון שקורין לחרב זרא: את ה' אשר בקרבכם. אם לא שנטעתי שכינתי ביניכם, לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברים הללו⁸⁴: (כא)שש מאות אלף רגלי. לא חש למנות את הפרט, שלשת אלפים היתרים. ורבי משה הדרשן פירש שלא בכו אלא אותן שיצאו ממצרים: (כב)הצאן ובקר ישחט. זה אחד מארבעה דברים שהיה רבי עקיבא דורש ואין רבי שמעון דורש כמותו. רבי עקיבא אומר שש מאות אלף רגלי, ואתה אמרת בשר אתן (להם) [לכם] ואכלו חדש ימים הצאן ובקר וגו', הכל כמשמעו, מי יספיק להם, כענין שנאמר ומצא כדי גאולתו (ויקרא כה כו), ואיזו קשה, זו או שמעו נא המורים (במדבר כ י), אלא לפי שלא אמר ברבים חיסך לו הכתוב ולא נפרע ממנו, וזו של [מי] מריבה היתה בגלוי לפיכך לא חיסך לו הכתוב. רבי שמעון אומר, חס ושלוש לא עלתה על דעתו של אותו צדיק כך, מי שכתוב בו בכל ביתי נאמן הוא (שם יב ז), יאמר אין המקום מספיק לנו, אלא כך אמר, [לפניו] שש מאות אלף רגלי וגו', ואתה אמרת בשר אתן לחדש ימים ואחר כך תהרוג אומה גדולה כזו, הצאן ובקר ישחט להם כדי שיהרגו, ותהא אכילה זו מספקתן עד עולם, וכי שבחך הוא זה, אומרים לו לחמור טול כור שעורים ונחתוך ראשך, השיבו הקב"ה ואם לא אתן</p>
--	--

⁸¹ ע"י ספרי בהעלותך (סי' לה): ונשאו אתך. למה נאמר לפי שהוא אומר (דברים א) איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם, לכך נאמר ונשאו אתך במשא העם.

⁸² ע"י שם (סי' לו): ואל העם תאמר התקדשו למחר. אין התקדשו אלא התקינו עצמכם לפורענות. כשהוא אומר (ירמיה יב) הקדישם ליום הריגה ואומר (יואל ב) קדשו צום קראו עצרה ואומר (ירמיה כב) וקדשתי עליך משחיתים.

⁸³ ז"ל: עד חודש ימים. בכשרים הוא אומר עד חודש כשמתמצים ומתמטים על מטותיהם ואח"כ היתה נשמתם יוצאה. ברשעים הוא אומר הבשר עודנו בין שניהם כיון שהיה נותנו לתוך שיניו היתה נשמתו יוצאה.

⁸⁴ ע"י שם: יען כי מאסתם את ה'. שאילו סילקתי שכינתי מביניכם לא נכנסתם. אמר להם המקום, מי גרם לכם לומר דברי הללו, שנתתי שכינתי ביניכם. שאלו סילקתי שכינתי מביניכם, לא נכנסתם לתוך דברים הללו. לכך נאמר יען כי מאסתם את ה'.

	<p>יאמרו שקצרה ידי, הטוב בעיניך שיד ה' תקצר בעיניהם, יאבדו הם ומאה כיוצא בהם, ואל תהי ידי קצרה (לפניהם) [לפניו] אפילו שעה אחת⁸⁵: (כג) עתה תראה היקרך דברי רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, אי אפשר לעמוד על הטפל מאחר שאינן מבקשים אלא עלילה, לא תספיק להם, סופן לדון אחריו, אם אתה נותן להם בשר בהמה גסה יאמרו דקה בקשנו, ואם אתה נותן להם דקה יאמרו גסה בקשנו, חיה ועוף בקשנו דגים וחגבים בקשנו, אמר לו אם כן יאמרו שקצרה ידי, אמר לפניו הריני הולך ומפייסן, אמר לו עתה תראה היקרך דברי שלא ישמעו לך, הלך משה לפייסן (זה קאי גם לרש"י לעיל), אמר להם היד ה' תקצר הן הכה צור ויזובו מים וגו' הגם לחם יוכל תת (תהלים עח כ), אמרו פשרה היא זו אין בו כח למלאות שאלתנו, וזהו שנאמר ויצא משה וידבר אל העם, כיון שלא שמעו לו ויאסף שבעים איש וגו'⁸⁶:</p>
--	---

⁸⁵ עי' תוספתא סוטה (פרק ו): דרש רבי עקיבא, הצאן ובקר ישחט להם ומצ' להם, וכי מספיק להם אם את כל דגי הים, וגו' וכי הו' מספיק להם כגון שנאמר ואם לא תמצא ידה די שה, וכי איזו קשה זו או שמעו נא המורים הוי אומר זו קשה יתר משמעו נא המורי' אלא שמחלל שם שמים בסת' מחסכין עליו בגלוי נפרעין ממנו זה שבסתר חיסך עליו המקום. ר' שמעון בן יוחאי אומר אף זו שבסתר לא חיסך עליו המקו', שנ' עתה תראה היקרך דברי אם לא, ואני אומר חס ושלוש שתעלה על דעתו של צדיק זה שיאמר אין המקו' מספק לנו ולבהמתנו איפש' למי שנ' בו לא כן עבדי משה וגו' תעלה על דעתו, שיאמר אין המקום מספיק לנו ולבהמתנו והלא כשהיו ישר' במצרי' נילוס נהר מספיק להם דגי' ולמצריים בהמת מצריים מספקת להם ולמצריים אלא לעניין שנ' לא יום אחד תאכלון וגו' עד חדש ימים אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם כך הגון להם שתתן להם ותמיתם אומרי' לאדם טול ככר ורד לשאול אומרי' לחמור טול כור שעורין ונחתוך את ראשו יהיו אומרי' עלי ולך אין כשר' מוצאת אמ' לו וכי הגון להם שיאמרו אי' המקו' מספיק לנו ולבהמתנו אלא יאבדו הן ואלף כיוצא בהן ואל תהא ידי קצרה לפני אפילו שעה אחת שנאמר ויאמר ה' אל משה היד ה' תקצר וגו'.

ספרי שם (סי' לז)

ויאמר משה שש מאות אלף רגלי. ר' שמעון בן יוחאי אומר ר' עקיבא היה דורש בו דבר אחד ואני דורש בו שני דברים ודבריי נראים משל רבן הרי הוא אומר הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אפי' אתה מכניס להם כל צאן ובקר ספיקין הן להן ואני אומר וכי מפני שאין להם בשר הם מתרעמים והלא כבר נאמר ביציאתם ממצרים שמות יב וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר יכול שאכלום במדבר ת"ל במדבר לב ומקנה רב היה לבני גד ולבני ראובן אלא שמבקשים עליל' היאך לפרוש מאחרי המקום. את כל דגי הים יאסף להם אפילו אתה מכניס להם דגים לאכול היו מתרעמים והלא הלכה עמהם באר במדבר והיתה מעלת להם דגים שמנים יותר מצרכם אלא שמבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום. ד"א לפי שהראהו המקום למשה סדר פורענות העתידה לבוא עליהן. אמר משה לפני המקום אדני כלום הגון להם שתתן להם ותהרגם. אומרים לחמור טול כור של חטים ונחתוך ראשך אומרים לאדם טול ככר ורד לשאול. אמר לו אם לאו מה אתה אומר אמר לו הריני הולך ומפייסם אמר לו עד שאתה כאן אני אומר לך שאין שומעים לך כיון שהלך משה אצלם אמר להם היד ה' תקצר תהלים עח הן הכה צור ויזובו מימיו ונחלים ישטופו הגם לחם יוכל תת אם יכין שאר לעמו אמרו פשרה היא זו אין בו כח לתת אלינו שאלתינו.

ויצא משה וידבר אל העם. וירד ה' בעמוד ענן. וישארו שני אנשים

⁸⁶ עי' תוספתא שם: אפילו שעה אחת שנאמר ויאמר ה' אל משה היד ה' תקצר וגו' ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא אומר אי אפשר לעמוד על תיפלתם אם תתן להם בשר בהמה גסה יאמרו בשר בהמה דקה בקשנו נתן בשר בהמה דקה יאמרו בשר חיה ועוף אנו מבקשים, אם תתן בשר חיה

	<p>(כה) ולא יספו. לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו, כך מפורש בספרי (סי' לז)⁸⁷. ואונקלוס תרגם ולא פסקין, שלא פסקה נבואה מהם: (כו) וישארו שני אנשים. מאותן שנבחרו, אמרו אין אנו כדאין לגדולה זו⁸⁸: והמה בכתבים. במבוררים שבהם לסנהדרין, ונכתבו כולם נקובים בשמות ועל ידי גורל, לפי שהחשבון עולה ל"ב שבטים ששה ששה לכל שבט ושבט, חוץ משני שבטים שאין מגיע אליהם אלא חמשה חמשה, אמר משה אין שבט שומע לי לפחות משבטו זקן אחד, מה עשה, נטל ע"ב פתקין וכתב על שבעים זקן ועל שנים חלק, וברר מכל שבט ושבט ששה והיו ע"ב, אמר להם טלו פתקיכם מתוך קלפי, מי שעלה בידו (זקן נתקדש, ומי שעלה בידו) חלק אמר לו, המקום לא חפץ בך⁸⁹: (כז) וירץ הנער. יש אומרים גרשום בן משה היה⁹⁰:</p> <p>(כח) כלאם. הטל עליהם צרכי צבור והם כלים מאליהם (סנהדרין יז ע"א). דבר אחר, תנם אל בית הכלא⁹¹, לפי שהיו מתנבאים משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ⁹²: (כט) המקנא אתה לי. הקנאי אתה לי, הקנאתי אתה מקנא: לי. כמו בשבילי, כל לשון קנאה, (אדם) הנותן לב על הדבר, או לנקום או לעזור, אנפרמנ"ט בלע"ז, אוחז בעובי המשא:</p>
<p>שביעי (ל) ויאסף משה אל המחנה הוא וזקני ישראל: (לא) ורוח נסע מאת יקוק ויגו שלום.</p>	<p>(ל) ויאסף משה. מפתח אהל מועד: אל המחנה. נכנסו איש לאהלו: ויאסף. לשון כניסה אל הבית, כמו ואספתו אל תוך ביתך</p>

ועופות יאמרו בשר דגים וחגבים אנו מבקשים. שנאמר (שם) הצאן ובקר ישחט להם השיבתו רוח הקדש (שם) עתה תראה היקרך דברי אם לא ורואה אני את דברי מדברי ר"ע.

ועי' ספרי (בהעלותך סי' לז): כיון שהלך משה אצלם אמר להם היד ה' תקצר הן הכה צור ויזוכו מים ונחלים ישטופו הגם לחם יוכל לתת אם יכין שאר לעמו (תהלים עח כ) אמרו פשרה היא זו אין בו כח לתת אלינו שאלתינו.

⁸⁷ ז"ל: ולא יספו יתנבאו לפי שעה. באלדד ומידד הוא אומר ויתנבאו במחנה שהיו מתנבאים עד יום מותם ומה היו אומרים משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ.

⁸⁸ עי' שם: ר' שמעון אומר במחנה נשתיירו לפי שראו את משה שמברר לו הזקנים אמרו אין אנו כדי לגדולה זו הלכו והטמינו את עצמם אמר להם המקום אתם מעטתם עצמכם אני אגדל אתכם יותר מכולם בשבעים זקנים אומר ויתנבאו ולא יספו יתנבאו לפי שעה באלדד ומידד הוא אומר ויתנבאו במחנה שהיו מתנבאים עד יום מותם.

⁸⁹ עי' סנהדרין (יז ע"א): תנו רבנן, וישארו שני אנשים במחנה יש אומרים בקלפי נשתיירו שבשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אמר משה כיצד אעשה אברור ששה מכל שבט ושבט נמצאו שנים יתירים אברור חמשה חמשה מכל שבט ושבט נמצאו עשרה חסרים אברור ששה משבט זה וחמשה משבט זה הריני מטיל קנאה בין השבטים מה עשה בירר ששה ושה והביא שבעים ושנים פיתקין על שבעים כתב זקן ושנים הניח חלק בללן ונתנן בקלפי אמר להם בואו וטלו פיתקיכם כל מי שעלה בידו זקן אמר כבר קידשך שמים מי שעלה בידו חלק אמר המקום לא חפץ בך אני מה אעשה לך.

⁹⁰ עי' במדבר רבה (פט"ו סי' יט): וירץ הנער ויגד למשה מי היה זה גרשום בן משה. ועי' ספרי פרשת בהעלותך (סי' לח): וירץ הנער ויגד משה. יש אומרים זה יהושע בענין שנא' (שמות לג) ומשרתו יהושע בן נון נער.

⁹¹ עי' מדרש אגדה: כלאם שים אותם בבית הכלא, כמו לכלוא את הרוח (קהלת ח ח).
⁹² עי' לעיל הערה 88.

<p>מִן־הַיּוֹם וַיִּטֹּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה כְּדָרָךְ יוֹם כֹּה וּכְדָרָךְ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֲמַתִּים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ: (לב) וַיִּקָּם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וּכְלֹל הַלְלִיָּהּ וּכְלֹן יוֹם הַמַּחֲרָת וַיֵּאֲסֹפוּ אֶת־הַשְּׁלֵלֹת הַמִּמְעִיט אֶסְף עֲשֶׂרֶה חֲמֻרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שְׂטוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה: (לג) הַבָּשָׂר עוֹדְנֵנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרִם יִכָּרֵת וְאִף יִקְנֹךְ חֲרָה בְּעַם וַיֵּד יִקְנֹךְ בְּעַם מִכָּה רַבָּה מְאֹד: (לד) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קְבָרוֹת הַתְּאֻוֹה כִּי־שֵׁם קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמִּתְאֻוִּים: (לה) מִקְבָּרוֹת הַתְּאֻוֹה נִסְעוּ הָעָם חֲצֵרוֹת וַיְהִיו בְּחֲצֵרוֹת: פ פרק יב (א) וַתְּדַבֵּר מֹרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל־אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכִּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי־אִשָּׁה כִּשִׁית לָקַח: (ב) וַיֹּאמְרוּ הָרֶק אֲדָב־בְּמִשְׁחָה דְבַר יִקְנֹךְ הֲלֹא גַם־בָּנֵינוּ דְבַר וַיִּשְׁמַע יִקְנֹךְ: (ג) וְהָאִישׁ מִשְׁחָה עֵנוּ עָנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: (ד) וַיֹּאמֶר יִקְנֹךְ פִּתְאֹם אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מֹרִים צֵאוּ שְׁלֹשְׁתֵּכֶם אֶל־אַהֲלֵ מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם: (ה) וַיֵּרֶד יִקְנֹךְ בְּעֶמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהֲרֹן וּמֹרִים וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם: (ו) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ־נָא דְבַרִי אִם־יִהְיֶה נְבִיאֵכֶם יִקְנֹךְ בְּמִרְאָה אֱלֹהֵי אֲתוֹדַע בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר־בּוֹ: (ז) לֹא־בֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא: (ח) פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבֵּר־בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוֹת וַתִּמְנַת יִקְנֹךְ וּמִדּוּעַ לֹא יִרְאֶתֶם לְדַבֵּר</p>	<p>(דברים כב ב), ואב לכולם יצבור ולא ידע מי אוספם (תהלים לט ז), מלמד שלא הביא עליהם פורענות עד שנכנסו הצדיקים איש לאהלו⁹³: (לא) ויגז. ויפריח, וכן כי גז חיש (תהלים צ י), וכן נגוזו ועבר (נחום א יב): ויטש. ויפשוט, כמו והנם נטושים על פני כל הארץ (שמואלא ל טז), ונטשתך המדברה (יחזקאל כט ה): וכאמתים. פורחות בגובה עד שהן כנגד לבו של אדם, כדי שלא יהא טורח באסיפתן⁹⁴, לא להגביה ולא לשחות: (לב) הממעט. מי שאסף פחות מכולם, העצלים והחגרים, אסף עשרה חמרים⁹⁵: וישטחו. עשו אותן משטיחין משטיחין⁹⁶: (לג) טרם יכרת. כתרגומו עד לא פסק, דבר אחר אינו מספיק לפוסקו בשניו עד שנשמתו יוצאה⁹⁷: (א) ותדבר. אין דבור בכל מקום אלא לשון קשה, וכן הוא אומר דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות (בראשית מב ל), ואין אמירה בכל מקום אלא לשון תחנונים, וכן הוא אומר ויאמר אל נא אחי תרעו (שם יט ז), ויאמר שמעו נא דברי (במדבר יב ו)⁹⁸, כל נא לשון בקשה (ספרי סי' כב): ותדבר מרים ואהרן. היא פתחה בדבור תחלה, לפיכך הקדימה הכתוב תחלה, ומנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן האשה, רבי נתן אומר מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה, כיון ששמעה צפורה, אמרה אוי לנשותיהן של אלו אם (הם) נזקקים [בעליכם] לנבואה, שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפירש בעלי ממני, ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן. ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו כך נענשה, קל וחומר למספר בגנותו של חבירו⁹⁹:</p>
---	--

⁹³ עי' ספרי (סי' לח): ויאסף משה אל המחנה. מלמד שלא הביא עליהם הפורענות עד שנכנסו כל הצדיקים במחנה.

⁹⁴ עי' שם (סי' לט): וכאמתים על פני כל הארץ. מלמד שהיתה פורחת ועולה על רום מן הארץ ב' אמות כדי שלא יהיו מצטערים עליהם בשעת לקיטתה.

⁹⁵ עי' שם (סי' מז): אל תהי קורא הממעט העצלי' והחגרי' שבהם כנסו להם מאה כור

⁹⁶ עי' שם: וישטחו להם שטוח. רבי יהודה אומר אל תהי קורא וישטחו אלא וישטחו, מלמד שטעונים שחיטה. ר' אומר אין צריך שהרי כבר נאמר וימטר עליהם כעפר שאר מלמד שטעונים שחיטה ומה ת"ל וישטחו להם שטוח, מלמד שהיתה עשויה משטיחים משטיחים.

⁹⁷ עי' שם: הבשר עודנו בין שיניהם כיון שהיה נותנו לתוך פיו לא היה מתחיל לפוסקו עד שנשמתו יוצאה כענין שנא' (תהלים עח) לא זרו מתאותם עוד אכלם בפיהם ואף אלהים עלה בהם ויהרג במשמניהם.

⁹⁸ עי' שם (סי' מא): ותדבר מרים ואהרן במשה. אין דבר בכל מקום אלא לשון קשה וכן הוא אומר (בראשית מב) דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות (במדבר כא) וידבר העם באלהים ובמשה הא אין דבר בכל מקום אלא לשון קשה. ואין אמירה בכל מקום אלא תחנונים, וכן הוא אומר (בראשית יט) ויאמר אל נא אחי תרעו (במדבר יב) ויאמר שמעו נא דברי.

⁹⁹ עי' ספרי בהעלותך (סי' מא): ותדבר מרים ואהרן במשה מלמד ששניהם דברו בו אלא שמרים פתחה בדבר שלא היתה מרים יכולה לדבר בפני אהרן אלא מפני צורך השע'. כיוצא בו אתה אומר (ירמיה לו) ובאת אתה וקראת את המגילה אשר כתבת אתה מפי ירמיהו ולא שהיה

<p>בְּעֵבְרֵי בְּמִשְׁחָה: (ט) וַיַּחֲרֹף יְקֹוֹק בָּם וַיִּלְךְ: (י) וַהֲעֲזֹן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וַהֲנָה מְרִים מְצַרְעֵת כְּשִׁלְג וַיִּפֹּן אֶהְרֹן אֶל־מְרִים וַהֲנָה מְצַרְעֵת: (יא) וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל־מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֵל־נָא תִשֶׁת עֲלֵינוּ חֲטָאת אֲשֶׁר נֹאֲלַנו וְאֲשֶׁר חָטֵאנוּ: (יב) אֵל־נָא תְהִי כַפֶּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אִמּוֹ וַיֵּאכַל הָעִי בְּשָׂרוֹ: (יג) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְקֹוֹק לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ: (יד) וַיֹּאמֶר יְקֹוֹק אֶל־מֹשֶׁה וְאָבִיךָ יִרְק יִרְק בְּפָנֶיהָ הֲלֵא תִכְלֹם שִׁבְעַת יָמִים תִּסְגָּר שִׁבְעַת יָמִים מְחוּץ לְמַחֲנֶה וְאַחַר תֵּאָסֵף: (טו) וְתִסְגָּר מְרִים מְחוּץ לְמַחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נָסַע עַד־הָאָסֵף מְרִים: (טז) וְאַחַר נָסְעוּ הָעַם מִחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר פָּאָרָן: פ</p>	<p>האשה הכשית. מגיד שהכל מודים ביפיה כשם שהכל מודים בשחרותו של כושי¹⁰⁰: כושית. בגימטריא יפת מראה [חשבוננו של זה כחשבון של זה]: על אדות האשה. על אודות גירושיה (תנחומא צו פרק יג): כי אשה כשית לקח. מה תלמוד לומר, אלא יש לך אשה נאה ביפיה ואינה נאה במעשיה, במעשיה ולא ביפיה, (אבל) זאת נאה בכל¹⁰¹: האשה הכשית. על שם נויה נקראת כושית, כאדם הקורא את בנו נאה, כושי, כדי שלא תשלוט בו עין רעה¹⁰²: כי אשה כשית לקח. ועתה גרשה¹⁰³: (ב)הרק אך. עמו לבדו דבר ה': הלא גם בנו דבר. ולא פירשנו מדרך ארץ¹⁰⁴: (ג)ענו. שפל וסבלן (תנחומא צו פרק יג): (ד)פתאום. נגלה עליהם פתאום והם טמאים בדרך ארץ, והיו צועקים מים מים, להודיעם שיפה עשה משה מה שפירש מן האשה, מאחר שנגלית עליו שכינה תדיר, ואין עת קבוע לדבור¹⁰⁵: צאו שלשתכם. מגיד ששלשתן נקראו בדבור אחד מה שאי אפשר לפה לומר ולאזן לשמוע¹⁰⁶:</p>
---	---

ברוך רגיל לדבר בפני ירמיה אלא מפני צורך. ותדבר מרים ואהרן במשה. מנין היתה מרים יודעת שפירש משה מפריה ורביה אלא שראת' צפורה שאינ' מתקשטת בתכשיטי נשים אחר' לה מה לך שאין את מתקשטת בתכשיטי נשים אמר' לה אין אחיך מקפיד בדבר לכך ידעה מרים ואמרה לאחיה ושניהם דברו בו. והרי דברים ק"ו ומה מרים שלא נתכוונה לדבר באחיה לגנאי אלא לשבח ולא למעט מפריה ורביה אלא לרבות בינה לבין עצמה כך נענשה המתכוון לדבר בחבירו לגנאי ולא לשבח ולמעט מפריה ורביה ולא לרבות בינה לבין אחרים ולא בינו לבין עצמו על אחת כמה וכמה.

¹⁰⁰ עי' שם: על אודות האשה הכושית. מגיד הכתוב שכל מי שהוא רואה אותה היה מודה בנויה. וכן הוא אומר (בראשית יא) אבי מלכ' ואבי יסכה אלא שהכל סוכים ביופיה שנא' (שם יב) ויראו אות' שרי פרעה ויהללו אותה אל פרעה. ר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר צפורה צפו וראו מה נאה האשה. הכושית. וכי היתה אלא מדיינת היתה שנאמר (שמות ב) ולכהן מדין שבע בנות ומה ת"ל כושית מה כושי משונה בעורו כך צפורה משונה בנויה יותר מכל הנשים. (שם) כיוצא בו אתה אומר (תהלים ז) שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני וכי כושי היה אלא מה כושי משונה בעורו אף שאול משונה במראיו שנאמר (ש"א ט) משכמו ומעלה גבוה מכל העם.

¹⁰¹ עי' ספרי בהעלותך (סי' מא): כי אשה כושית לקח. למה נאמר לפי שהוא אומר על אודות הכושית אלא מה ת"ל כושית לקח יש לך נוחה ביופיה ולא במעשיה ולא ביופיה כמ"ש (משלי יא) נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם. זאת נאה נוחה בנויה ונוחה במעשיה לכך נאמר אשה כושית לקח.

¹⁰² עי' תנחומא צו (סי' יג): ועל שם נויה נקראת כושית כאדם הקורא לבנו נאה כושי כדי שלא ישלוט בו העין.

¹⁰³ עי' שם: זו נאה בכל, ועתה גירשה.

¹⁰⁴ עי' שם: והלא גם בנו דבר. ולא פירשנו מפריה ורביה.

¹⁰⁵ עי' שם: ויאמר ה' פתאום (שם) שנגלה עמהם פתאום והם טמאים בדרך ארץ והיו צועקים מים מים להודיעם שיפה עשה משה שפירש מאשתו אחר שנגלית שכינה עליו תדיר ואין עת קבוע לדבור.

¹⁰⁶ עי' ספרי בהעלותך (סי' מד): צאו שלשתכם אל אהל מועד. מלמד ששלשתם נקראו בדבור אחד מה שאין הפה יכולה לדבר ומה שאי אפשר אוזן לשמוע. וכן הוא אומר (שמות כ) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. (תהילים סב) אחת דבר אלהים שתיים זו שמענו. (ירמיה כג) הלא כל דברי כאש נאם ה'.

	<p>(ה) בעמוד ענן. יצא יחידי שלא כמדת בשר ודם, מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה יוצא באוכלוסין וכשיוצא לשלום יוצא במועטים, ומדת הקב"ה יוצא למלחמה יחידי שנאמר ה' איש מלחמה (שמות טו ג), ויוצא לשלום באוכלוסין שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן (תהלים סח יח)¹⁰⁷: ויקרא אהרן ומרים. שיהיו נמשכין ויוצאין מן החצר לקראת הדבור: ויצאו שניהם. ומפני מה משכן והפרידן ממה, לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו, וכן מצינו בנח, שלא בפניו נאמר איש צדיק תמים (בראשית ו ט), ובפניו נאמר כי אותך ראיתי צדיק לפני (שם ז א). דבר אחר, שלא ישמע בנזיפתו של אהרן¹⁰⁸: (ו) שמעו נא דברי. אין נא אלא לשון בקשה¹⁰⁹: אם יהיה נביאכם. אם יהיו לכם נביאים: ה' במראה אליו אתודע. שכינת שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה, אלא בחלום וחזיון¹¹⁰: (ח) פה אל פה. אמרתי לו (הוכרח לפרש כך, דאילו כפשוטו שפה אל פה הוזכר לשבח, דא"כ היה אז פה אל פה ממש כפשוטו, וזה א"א דהא כתיב בסוף נשא מדבר אליו וע"ש ברש"י, אלא פה אל פה פירושו אמרתי לו לפרוש כו', ופה אל פה לאו דוקא, אלא ר"ל בהדיא ודו"ק) לפרוש מן האשה, והיכן אמר(תי) לו, בסיני, לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי (דברים ה כז)¹¹¹: ומראה ולא בחידת. ומראה, זה</p>
--	--

¹⁰⁷ ע"י שם: וירד ה' בעמוד ענן. שלא כמדת בשר ודם. מדת בשר ודם כשהוא יוצא למלחמה יוצא בבני אדם מרובים וכשהוא יוצא לשלום אינו יוצא אלא בבני אדם מועטים אבל הקב"ה כשהוא יוצא למלחמה אינו יוצא אלא יחידי שנאמר (שמות טו) ה' איש מלחמה וכשהוא בא בשלום באלפים וברבבות הוא בא שנאמר תהלים סח רכב אלהים רבותיים אלפי שנאן.

¹⁰⁸ ע"י שם: ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם. מפני מה לא יצא משה עמהם שלא יהו ישראל אומרים אף משה היה עמהם בכלל הכעס. ד"א בא הכתוב ללמדך דרך ארץ שכל זמן שאדם רוצה לדבר לחבירו לא יאמר לו קרב אליך אלא מושכו כמה שרוצה ומדבר עמו. ד"א שלא ישמע גנותו של אהרן. ד"א שאין אומרים שבחו של אדם בפניו. ר' אלעזר בן עזריה אומר מצינו שאומר מקצת שבחו של אדם בפניו שכן מצינו בנח (בראשית ז) כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה ושלא בפניו הוא אומר (שם ו) אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו. ר' אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר מצינו שאומרים מקצת שבחו של מי שאמר והיה העולם שנאמר (תהלים סו) אמרו לאלהים מה נורא מעשיך אם אומר מקצת שבחו של מי שאמר והיה העולם ק"ו לבשר ודם.

¹⁰⁹ ע"י שם (סי' מה): ויאמר שמעו נא דברי. אין נא אלא לשון בקשה, והרי דברים ק"ו ומה אם מי שאמר והיה העולם דבר בתחנונים ק"ו לבשר ודם. ר' שמעון בן יוחאי אומר מה ת"ל שמעו נא דברי אלא שבקשו ליכנס לתוך דברי המקום אמר להם המקום המתינו לי עד שאדרוש. ק"ו שלא יהא אדם נכנס לתוך דברי חבירו.

¹¹⁰ ע"י שם: אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע. או כשם שאני בחלום ובחזיון כך היה מדבר עם משה ת"ל לא כן עבדי משה.

¹¹¹ ע"י אבות דרבי נתן (פרק ב): רבי יהודה בן בתירא אומר, לא פירש משה מן האשה אלא שנאמרה לו מפי הגבורה שנאמר פה אל פה אדבר בו (במדבר י"ב ח) פה אל פה אמרתי לו פרוש מן האשה ופירש. י"א לא פירש משה מן האשה עד שנאמר לו מפי הגבורה שנאמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם (דברים ה' כ"ז) וכתיב ואתה פה עמוד עמדי (שם כ"ח) חזר לאחוריו ופירש והסכימה דעתו לדעת המקום.

	<p>מראה דבור, שאני מפרש לו דבורי במראית פנים שבו, ואיני סותמו לו בחידות, כענין שנאמר ליחזקאל חוד חידה וגו' (יחזקאל יז ב), יכול מראה שכינה, תלמוד לומר לא תוכל לראות את פני (שמות לג כ) ותמנת ה' יביט. זה מראה אַחֲרֵיָם, כענין שנאמר וראית את אחורי (שם כג) ¹¹³: בעבדי במשה. אינו אומר בעבדי משה, אלא בעבדי במשה, בעבדי, אף על פי שאינו משה, במשה, אפילו אינו עבדי, כדאי הייתם לירא מפניו, וכל שכן שהוא עבדי, ועבד מלך מלך, היה לכם לומר אין המלך אוהבו חנם, ואם תאמרו איני מכיר במעשיו, זו קשה מן הראשונה (תנחומא צו יג): (ט) ויחר אף ה' בם וילך. מאחר שהודיעם סרחונם, [ואחר כך] גזר עליהם נדוי, קל וחומר לבשר ודם שלא יכעוס על חבירו עד שיודיענו סרחוננו ¹¹⁴:</p> <p>(י) והענן סר. ואחר כך והנה מרים מצרעת כשלג, משל למלך שאמר לפדגוג רדה את בני, אבל לא תרדנו עד שאלך מאצלך, שרחמי עליו ¹¹⁵: (יא) נואלנו. כתרגומו לשון אויל: (יב) אל נא תהי. אחותנו זו: כמת. שהמצורע חשוב כמת ¹¹⁶, מה מת מטמא בביאה אף מצורע מטמא בביאה ¹¹⁷: אשר בצאתו מרחם אמו. אמנו היה לו לומר, אלא שְׁכִינָה הכתוב, וכן חצי בשרו, חצי בשרנו היה לו לומר, אלא שכינה הכתוב ¹¹⁸, מאחר שיצאה מרחם אמנו, היא לנו כאילו נאכל חצי בשרנו, כענין שנאמר כי אחינו בשרנו הוא (בראשית לז כז). ולפי משמעו אף הוא</p>
--	---

¹¹² ע"י ספרי בהעלותך (סי' מד): ולא בחידות. למה נאמר לפי שהוא אומר (יחזקאל יז) בן אדם חוד חידה. או כשם שאני מדבר עם הנביאים בחידות כך אני מדבר עם משה בחידות ת"ל ותמונת ה' יביט. זה מרא' אחוריים אתה אומר זה מראה אחוריים או אינו אלא זה מראה פנים, ת"ל והסירותי (שמות לג) והסירותי את כפי וראית את אחורי.

¹¹³ ע"י הערה הקודמת.

¹¹⁴ ע"י ספרי בהעלותך (סי' מז): ויחר אף ה' בם וילך. מאחר שהודיעם סרחונם אח"כ גזר עליהם נדוי. והרי דברים ק"ו ומה אם מי שאמר והיה העולם לא כעס על בשר ודם עד שהודיעם סרחונם ק"ו על בשר ודם שלא יכעוס על חבירו עד שיודיעו סרחונו. ר' נתן אומר הודיעם סרחונם ואח"כ גזר עליהם נדוי שלא יאמרו כדרך שאמר איוב (איוב י) הודיעני על מה תריבני.

¹¹⁵ ע"י שם (סי' מז): והענן סר מעל האהל. משל למלך בשר ודם שאמר לפדגוג רדה את בני אבל משאלך לי רדהו מפני שרחמי האב על הבן והרי דברים ק"ו אם חס המקום על הצדיקים בשעת כעס ק"ו בשעת רצון שנאמר ישעיה מט כה אמר ה' בעת רצון עניתך.

¹¹⁶ ע"י שמ"ר (פ"א סי' לד): יזוב זוב דמה ימים רבים לפי שהיו של צער קורא אותן רבים וימת מלך מצרים שנצטרע והמצורע חשוב כמת שנאמר (במדבר יב) אל נא תהי כמת ואומר (ישעיה ו) בשנת מות המלך עוזיהו ויאנחו בני ישראל.

¹¹⁷ ע"י ספרי בהעלותך (סי' מז): אל נא תהי כמת. מה המת מטמא באהל אף מצורע מטמא בביאה.

¹¹⁸ ע"י שם (סי' כו): כל הנוגע בהם כנוגע בבבת עינו בבת עין לא נאמר אלא בבת עינו של מקום. כביכול כלפי מעלה, אלא שכינה הכתוב. כיוצא בו (איוב ז) למה שמתני למפגע לך ואהיה עלי למשא. אלא שכינה הכתוב. כיוצא בו (יחזקאל ח) והנם שולחים את הזמורה אל אפס. אלא שכינה הכתוב. כיוצא בו (חבקוק א) הלא אתה מקדם ה' אלהי קדושי ולא אמות. אלא שכינה הכתוב. כיוצא בו (תהלים ק"ו) וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב. אלא שכינה הכתוב. כיוצא בו (במדבר יא) ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג ואם מצאתי חן בעיניך ואל ארעה ברעתי. אלא שכינה הכתוב. כיוצא בו (שם יב) אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו. אלא שכינה הכתוב.

	<p>נראה כן, אין ראוי לאח להניח את אחותו להיות כמת: אשר בצאתו. מאחר שיצא זה מרחם אמו של זה, שיש כח בידו לעזור, ואינו עוזרו, הרי נאכל חצי בשרו, שאחיו בשרו הוא. דבר אחר, אל נא תהי כמת, אם אינך רופאה בתפלה מי מסגירה ומי מטהרה, אני אי אפשר לראותה שאני קרוב, ואין קרוב רואה את הנגעים, וכהן אחר אין בעולם, וזהו אשר בצאתו מרחם אמו¹¹⁹: (יג) אל נא רפא נא לה. בא הכתוב ללמדך דרך ארץ, שהשואל דבר מחברו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים, ואחר כך יבקש שאלותיו¹²⁰: לאמר. מה תלמוד לומר, אמר לו השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו, עד שהשיבו ואביה ירק ירק וגו'. רבי אלעזר בן עזריה אומר, בארבעה מקומות בקש משה מלפני הקב"ה להשיבו אם יעשה שאלותיו אם לאו, כיוצא בו וידבר משה לפני ה' לאמר וגו' (שמות ו יב), מה תלמוד לומר לאמר, השיבני אם גואלם אתה אם לאו, עד שהשיבו עתה תראה וגו'. כיוצא בו ויאמר משה לפני ה' לאמר יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר (במדבר כז טו). כיוצא בו ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר (דברים ג כג), השיבו רב לך (שם כו)¹²¹: רפא נא לה. מפני מה לא האריך משה בתפלה, שלא יהיו ישראל אומרים אחותו עומדת בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה¹²². (ד"א שלא יאמרו ישראל בשביל אחותו הוא מאריך בתפלה, אבל בשבילנו אינו מאריך בתפלה) [בתפילה רחמים על החולה אין צריך להזכיר שמו]: (יד) ואביה ירק ירק בפניה. ואם אביה הראה לה פנים זועפות הלא תכלם שבעת ימים, קל וחומר לשכינה י"ד יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון,</p>
--	---

¹¹⁹ עיי' ספרי בהעלותך (סי' מז): אל נא תהי כמת, מה המת מטמא באוהל אף מצורע מטמא בביאה אמר אהרן נמציתי מפסיד לאחותי שאיני יכול לא לסוגרה ולא לטמאה ולא לטהרה לפי דרכנו למדנו שהיה אהרן דורש אין אדם רואה בנגעי קרוביו.

¹²⁰ עיי' שם: ויצעק משה אל ה' כענין שנא' אל נא רפא נא לה. בא הכתוב ללמדך דרך ארץ שכל זמן שאדם רוצה לבקש שאלותיו צריך שיאמר שנים שלשה דברי תחנוני, ואחר יבקש שאלותיו. שנ' אל נא רפא נא לה.

¹²¹ עיי' שם: מה ת"ל לאמר, אלא שאמר לו השיבני אם מרפא אתה אם לאו עד שהשיבו הקב"ה ויאמר ה' אל משה ואביה ירוק ירק בפניה. ר' אלעזר בן עזריה אומר בארבעה מקומות ביקש משה מלפני הקב"ה והשיבו לו על שאלותיו. כיוצא בו אתה אומר (שמות ו) וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי אין ת"ל לאמר אלא שאמר לו השיבני אם אתה גואלם אם לאו עד שהשיבו הקב"ה שם עתה תראה את אשר אעשה לפרעה. כיוצא בו אתה אומר (במדבר כז) ויאמר משה לפני ה' יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר שאין ת"ל לאמר אלא שאמר לו השיבני אם אתה ממנה פרנסים אם לאו עד שהשיבו המקום שנאמר שם ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון. כיוצא בו אתה אומר (דברים ג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר אין ת"ל לאמר אלא שאמר לו השיבני אם אכנס לארץ אם לאו עד שהשיבו המקום שם רב לך.

¹²² עייין שם: אל נא רפא נא לה, מפני מה לא האריך משה בתפלה שלא יהיו ישראל אומרים מפני שהיא אחותו הוא עומד ומרבה בתפלה ד"א שלא יהו ישראל אומרים אחותו נתונה בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה.

	<p>לפיכך אף בנזיפתי תסגר שבעת ימים¹²³: ואחר תאסף. אומר אני כל האסיפות האמורות במצורעים, על שם שהוא משולח מחוץ למחנה וכשהוא נרפא נאסף אל המחנה, כתוב בו אסיפה לשון הכנסה¹²⁴: (ט) והעם לא נסע. זה הכבוד חלק לה המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך ליאור, שנאמר ותתצב אחותו מרחוק וגו' (שמות ב ד)¹²⁵:</p>
--	---

¹²³ ע"י בבא קמא (כה ע"א): תניא מדין ק"ו כיצד ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה ארבעה עשר יום אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון.

וע"י ספרי בהעלותך (סי' מח): ויאמר ה' אל משה ואביה ירוק ירק בפניה. ר' אחי ברבי יאשיה אמר שתי נזיפות נזפה אלו אביה בשר ודם נזף עד שתהא מוכלמת ז' או מה אביה ב"ו שבעה מי שאמר והיה העולם ארבעה עשר ב"ק כה וש"נ דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה אביה ב"ו ז' אף מי שאמר והיה העולם י"ד.

¹²⁴ ע"י תנחומא צו (פרק יג): ואני אומר כי כל האסיפות שיש במצורעים יהיו על שם שהוא משולח מן המחנה וכשהוא נרפא נאסף אל המחנה כל אסיפה לשון הכנסה הוא.

¹²⁵ ע"י ספרי בהעלותך (סי' מח): שבעת ימים. ללמדך שבמדה שאדם מודד בה מודדים לו. מרים המתינה למשה שעה אחת שנאמר (שמות ב) ותתצב אחותו מרחוק לפיכך עיכב לה שכינה וארון כהנים ולוים וישראל ושבעה ענני כבוד שנא' והעם לא נסע עד האסף מרים.